

Dopad pandemie SARS-CoV-2 na životní situaci samoživitelů

Šimon Šimíček

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Šimon Šimíček
Osobní číslo: H20421
Studijní program: B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Dopad pandemie Covid-19 na životní situaci samoživitelů

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických hledisek z oblasti rodinné politiky, sociálních událostí a podpory rodičů samoživitelů.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledů výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

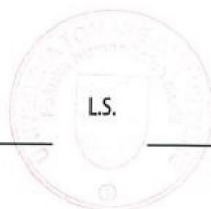
- GULOVÁ, Lenka, 2011. Sociální práce: pro pedagogické obory. 2., rozš. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3379-1.
- KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky: v kontextu plánování péče. 2., rozš. vyd. Praha: Portál. Psyché (Grada). ISBN 978-80-7367-383-3.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. 2., rozš. vyd. Praha: Portál. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-262-0697-2.
- ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: manuál pro pomáhající profese. 2., rozš. vyd. Praha: Portál. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Cejpek Blašítková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **20. ledna 2023**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 20. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 23.4.2023

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdaním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní díla).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li svednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá dopadem pandemie SARS-CoV-2 na životní situaci samoživitelů a je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části se čtenář dozví, co je to rodina z pohledu pedagogiky, psychologie či sociologie, jak se rodina dělí. Dále se zabývá také osamělými rodiči, obtížemi, které je ohrožují a na jaké druhy pomoci mají národ. V poslední kapitole teoretické části rozebíráme, jakým úskalím museli samoživitelé čelit. Praktická část nám poskytuje náhled do života vybraného vzorku osamocených rodičů, s kterými autoři vedli rozhovory týkající se života jejich rodin během pandemie COVID-19.

Klíčová slova: rodina, osamocený rodič, samoživitel, osamělý rodič, sociální skupina, COVID-19, pandemie

ABSTRACT

This thesis deals with the impact of The SARS-CoV-2 Pandemic on The Life Situation of Single Parents and is divided into two parts - theoretical and practical. In the theoretical part, the reader will learn what a family is from the perspective of pedagogy, psychology or sociology, how a family is divided. It also deals with single parents, the difficulties that threaten them and the kinds of help they can get from the nation. The last chapter of the theoretical section discusses the hardships that single parents have had to face. The practical section gives us insight into the lives of a sample of single parents interviewed by the authors regarding their families' lives during the COVID-19 pandemic.

Keywords: family, single parent, single parent, single parent, social group, COVID-19, pandemic

Jako první bych chtěl velice poděkovat vedoucí mé práce, paní Mgr. Lucii Cejpek Blašíkové, Ph. D., za trpělivé vedení, cenné rady a konzultace při vedení této bakalářské práce.

Dále děkuji všem účastníkům výzkumu za vhléd do jejich soukromí, čímž velice přispěli k mému výzkumu.

V neposlední řadě patří nejsrdečnější poděkování mé rodině, především mým rodičům, za podporu po celou dobu mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA.....	13
1.1 DEFINICE RODINY	14
1.2 TYPY RODIN	16
2 NEÚPLNÁ RODINA	17
2.1 SAMOŽIVITELÉ	17
2.2 PODPORA OSAMOCENÝCH RODIČŮ	19
3 PANDEMIE COVID-19.....	23
3.1 SAMOŽIVITELÉ BĚHEM PANDEMIE	23
3.2 DOPADY PANDEMIE NA OSAMĚLÉ RODINY	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 DESIGN VÝZKUMU.....	28
4.1 CÍLE VÝZKUMU	28
4.2 VÝZKUMNÁ OTÁZKA	29
4.3 VÝBĚR VÝZKUMNÉ STRATEGIE.....	29
4.4 VÝZKUMNÁ JEDNOTKA	30
4.5 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	30
4.6 METODA ANALÝZY DAT	31
4.7 POSTUP ANALÝZY V IPA	32
5 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	36
5.1 ZAČÁTKY	36
5.2 DOMA.....	39
5.3 PRÁCE	41
5.4 KVALITNÍ INFORMACE.....	42
5.5 SOCIÁLNÍ VZTAHY	42
5.6 NOVÉ ZKUŠENOSTI	44
6 SHRUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	45
6.1 LIMITY VÝZKUMU	47
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	49
SEZNAM TABULEK.....	51
SEZNAM PŘÍLOH.....	52

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	62
--	-----------

ÚVOD

Rodina je to, co velká většina lidí pozná jako první, točí se kolem ní životy všech lidí, narůstá, ubývá, mění se. Stejně tak se mění i svět a společnost, v dnešní době existuje mnoho druhů rodin. Život je ale plný změn, někdy k lepšímu, jindy k horšímu, a tak se stává, že se rodiny rozpadnou. Většinou pak děti zůstávají s matkou, z které se stane matka samoživitelka, a zůstane na výchovu sama. Některé se rozvedou, jiné byly po celou dobu vztahu svobodné, jiné ovdoví. Pro žádnou z nich to není jednoduché, pomoci se jim často nedostává, společnost na ně mnohdy nahlíží skrz prsty, mají stres z finančního zaopatření rodiny nebo nedostatečného trávení času s dětmi. A ke všem těmto problémům se přidala pandemie.

Tohle téma je aktuální, řeší se ve všech koutech světa. Pandemie COVID-19 nás zasáhla všechny, některé méně, jiné více. Samoživitelé a samoživitelky spadají do té skupiny více zasažených. Z ničeho nic se objevily problémy, které pár měsíců předtím nikdo nemohl předpokládat. Školská zařízení přešly na on-line styl výuky, kroužky a zájmové aktivity se do odvolání pozastavily, objevila se nemoc, kvůli které se svět zastavil. A změnil. Osamocení rodiče museli dětem vysvětlovat, proč nemůžou sedět ve škole, proč z ničeho nic musí nosit roušky, několikrát denně si dlouze umývat ruky dezinfekcí, proč nemůžou jít s kamarády ven. Otázky, na které sami rodiče neměli často odpovědi.

A proto jsem se rozhodl svou bakalářskou práci zaměřit na toto téma. Mým hlavním cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaký měla průběh životní situace našich samoživitel během pandemie COVID-19. Po nastudování odborné literatury a po konzultacích mi vyplynulo jako nejlepší použít metodu rozhovoru, jelikož se díky nim můžeme více ponořit do tématu, a lépe jej pochopit.

V teoretické části jsou obsažena stěžejní témata, která se týkají samoživitelů. Začal jsem rozborem rodiny, jak se rodina dělí, jak vypadá dnešní rodina a co je to neúplná rodina. Dále jsem popsal druhy pomoci, které můžou samoživitelé využít. V poslední kapitole se zabývám onemocněním COVID-19, a jak změnilo život osamocených rodičů.

V praktické části tato práce zkoumá dopady pandemie na životní situaci pomocí metody rozhovoru, dále jsem analyzoval data pomocí IPA, rozdělil je do úseků dle shody a interpretoval.

Hlavní přínosem mé práce je dle mého názoru náhled na život osamocených rodičů během pandemie a možnost vyslechnout si jejich příběhy, které se liší od toho, co zažily úplné rodiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodinu nelze nahradit, rodíme se do ní, získáváme od ní své genetické předpoklady. Síla rodiny na vývoj dětí je nenahraditelná, ovlivňuje nás společensky, psychicky i fyzicky. Společenská pozice dítěte je určena jeho rodinou a má výhradní postavení ve funkci začleňování dítěte do společnosti. Skrz rodinu si dítě uvědomuje své postavení ve společnosti (Kopecká, 2015, s. 133). Podle Tománka (2012, s. 45) je rodina sociálním společenstvím, kde společně žije dva či více jedinců a jsou spojeni sňatkem, krví nebo adoptí. Rodina nám poskytuje tzv. primární socializaci, díky které dítě získává první kontakty se společností a kulturou, ve které je vychovááno. Vágnerová a Lisá (2022, s. 19) zmiňují, že nabyté zkušenosti ovlivňují psychický vývoj dítěte: mohou modifikovat prožívání, regulovat rozvoj poznávacích schopností a budou ovlivňovat i rozvoj osobnostních vlastností. Nabyté zkušenosti mohou lidskou psychiku ovlivnit různorodě, kladně i záporně. Dále Vágnerová a Lisá zmiňují (2022, s. 21), že vlohы rodičů a dětí se příliš neliší, jsou podle nich vychovávány. Nemají předpoklady je navyknout něčemu, co není v jejich silách. Poměry v rodině rozhodují, zda jsou predispozice vyzdvihovány nebo naopak ignorovány. Odráží to, jaké hodnoty jsou v rodině oceňované a jak rodiče dbají na vzdělání. Poměry v rodině zesilují ty vlohы, které považují za důležité. Rodina je systém, jehož hlavní náplní je vytvořit bezpečný a přívětivý prostor pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí. Aniž by si člověk vybíral, tak se do daného prostředí narodí a získává to, co mu rodiče předali a čemu ho učí (Kraus, 2008, s. 80). Podle Matouška a Pazlarové (2014, s. 17-18) je rodina jev všech druhů lidstva. Podle nich je možné v dnešní době označit za rodinu kohokoliv, kdo se za ni považuje. Vypichují různorodost a menší počet členů jako typický znak dnešní rodiny. Jejich další myšlenka spočívá v nenahraditelnosti rodiny ve výchově. Funguje-li rodina, měl by se každý ze členů zajímat o to, aby měl dostatek potravin, ošacení, kde bydlet, jistoty, zdraví a emoční opory. Funkční rodina zvládá lépe řešit vnitřní problémy, především pomocí argumentů, dohod a ústupků. Občanský zákoník (Česko, 2012) uvádí, že rodiče a dítě, potažmo děti, mají vůči sobě navzájem práva a povinnosti. Cílem povinností a práv směřovaných na dítě je dosažení morálního a materiálního blaha dítěte. Také je zde uvedeno, že dítě má povinnost poslouchat rodiče, jelikož ti mají mít za cíl jej vychovávat a zlepšovat jeho vlohы. Dále má dítě poslouchat i ty příkazy, které jej omezují, protože mají za cíl jej ochránit. Podle občanského zákoníku je povinností rodiče věnovat se dítěti, a to zejména o jeho zdraví, záštitu, všeobecný rozvoj, garanci studia. Tato povinnost se rodí zároveň s dítětem a mizí nabytím svéprávnosti, pokud to nezmění soud.

1.1 Definice rodiny

Sobotková (2012, s. 11) uvádí, že rodina je primárním kontextem lidské zkušenosti od kolébky až po hrob. Giddens (1999, s. 99-100) popisuje rodinu jako skupinu lidí, kteří jsou přímo spjatí příbuzenskými vztahy a kde dospělí členové jsou zodpovědní za výchovu dětí. Dále dělí rodinu na patrilineární a neolokální. Patrilineární znamená, že děti získávají příjmení otce a že majetek se obvykle dědí v mužské linii. Význam pojmu neolokální spočívá v tom, že se nově vytvořený manželský pár stěhuje do nové domácnosti na novém místě. Šulová (2004, s. 128) vnímá pozitivně nenahraditelnost rodiny z toho důvodu, že všichni její členové se soustředí na „milníky“ nejmladšího jedince z rodiny. Reagují rychle a obvykle mají trpělivý, tolerantní a optimistický přístup k nejmladšímu členu rodiny. Podle Šulové je rodina jedinci i jistým zrcadlem ve významu evaluace jeho daných konání a myšlenek. Reakce na to, jak se dítě chová, přichází od různých příslušníků tohoto „společenství“. A zejména tato hodnocení formují dítě a to, jaký člověk se z něj stane. Prokop (2001, s. 40) ve své publikaci zmiňuje, že rodina má na primární dětskou socializaci největší vliv, je základem celého vývoje osobnosti dospívajícího. Dále Prokop konstatuje, že rodina a manželství jsou pod zvláštní ochranou státu – má politicky i právně výjimečné postavení.

Kraus (2008, s. 83-86) rozdělil znaky současné rodiny. První znak, který Kraus popisuje (2008, s. 83-84), je **demokratizace rodiny**. Tento prvek způsobil, že v naší společnosti muž přišel o výhradní postavení v čele rodiny a začal se ženou dělit o některá práva, ale i povinnosti, které dříve patřily čistě jen mužům. Zároveň se děti začaly více podílet na organizaci života rodiny. Rodičovský pár, který děti od začátku svého života vnímají, také určuje, jak dítě vnímá partnerské vztahy a jaká pravidla má takový vztah. Dalším znakem je **izolace rodiny**. Zde Kraus zmiňuje (2008, s. 84), že oproti dřívějšímu, kdy bylo obvyklé, že spolu nežijí jen rodiče s dětmi, ale i prarodiče, se dnešní rodiny izolují k vlastnímu životu. Zapříčiňuje to současný trend, kdy se rodiny odsouvají do ústraní. Důležitým rysem novodobé rodiny je dle Krause (2008, s. 84) i to, že se „scvrkává“. Podle něj je to zapříčiněno dnešní svobodomyšlnou společností, kdy narůstá počet osamocených rodičů nebo jedinců, kteří žijí v domácnostech sami. Tyto trendy se stávají významnými především v posledních letech či desetiletích. S předem zmíněnou izolací vede tento jev k menší stabilitě rodin, ty se pak stávají citlivější na problémy uvnitř rodiny. Jedním ze znaků, které Kraus popisuje (2008, s. 84-85), je **dezintegrace a atomizace rodiny**. Zmiňuje, že příležitostí, kdy se celá rodina sejde, aby se podělila o své zážitky, radosti a obavy a zároveň

vymyslela, jak se vzájemně podporovat a spolupracovat, je stále méně. Naopak přibývá rodin, jejichž členové spolu méně komunikují, jen si dopisují, anebo se nevidají vůbec. Rodiče své děti „opouští“, aby vedli svůj život. Typickým charakterovým rysem novodobé rodiny je dle Krause „**hon**“ **za kariérou u obou rodičů**. Tvrdí (2008, s. 85), že tento chtíč po kariérním růstu má za důsledek málo společně stráveného času a následné rozložení rodiny. Rodiče jsou unavení a nenachází příležitost k prožívání zážitků se svými potomky. Poté se snaží své děti „uplatit“ penězi a dárky. To způsobuje negativní projevy v chování dětí a může to vést k delikventnímu chování. Typickým znakem současné rodiny je dle Krause (2008, s. 85) také to, že oba rodiče chtějí **budovat svou vlastní kariéru**. Je to důsledek emancipace a boje za rovná práva a příležitosti, kdy ženy chtějí to, co muži mohli po staletí – vzdělávat se, zlepšovat se ve svých zaměřeních a budovat kariéru. Česko také trpí na vysokou rozvodovost, patří k zemím s nejvyšší rozvodovostí, a to se zde nepočítají rozchody párů, které neměly svatbu. Ročně přijde o styk s rodičem přes 30 000 dětí. V minulosti se na rozvedené jedince nahlíželo zcela odlišně, dnes už tento fakt většinu lidí nijak neohromí. Efekt rozdělení rodičů jako zásadní činitel pro mentální zdraví a vývoj individuality jedince se nezměnil. Neustálé konflikty mezi rodiči mohou u dítěte vyvolat obavy, že ono vyvolalo rozchod, což může vést k rozvoji psychických poruch. Také vystupování může nasměrovat dítě špatným směrem, a to by jej mohlo ovlivnit už nadosmrti (nepochopení úlohy dospělého, neschopnost najít si partnera, nevyrovnanost či společenské a mentální odchylky). Rodiče si nacházejí nové partnery, se kterými vytváří nová „společenství“, ale pokud to nefunguje, odrazí se to nejvíce na dětech. Poslední znak současné rodiny, který Kraus rozebírá (2008, s. 86), je **diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně**. Značná část rodin žije v nízkými příjmy. Když se taková rodina dostane do finančních potíží, které se snaží vyřešit půjčkami, často se ocitne ve dluhové spirále a není tak schopna splácet své dluhy. Rodině pak hrozí sociální vyloučení. Tato skutečnost se silně projevuje v socializačním procesu, jehož důsledkem může být, že se děti stanou terčem šikany. Tento jev může vést ke vzniku sociálního vyloučení, jelikož zpravidla nemívají dostatečně vybudovanou kariéru a k tomu přiměřený plat, aby zvládli rodinný život a zároveň splácet půjčku.

1.2 Typy rodin

Klasifikací rodin existuje několik druhů. Například Čábalová (2011, s. 200) je třídí dle způsobu výchovy, dle příslušníků a jejich spolužití. V jiném zdroji (Šafránková, 2019, s. 913) je dělí na úplnou, kde jsou oba rodiče a děti, neúplnou, v níž jeden z rodičů chybí, či doplněnou, kde je jeden z rodičů nevlastní nebo má nevlastní děti. Čábalová (2011, s. 200) zmiňuje, že výkonnost či nevýkonnost rodiny se odráží na vyváženosti, struktuře, personálních rysech jedinců a způsobilosti obstarání péče o všechny členy rodiny. Kopecká (2015, s. 140-142) se Škodou a Fischerem (2014, s. 443) vychází se stejným dělením rodin **dle funkčnosti**. Prvním z těchto typů je rodina **funkční**. Zde jsou všechny vztahy v pořádku, rodina má dobrý účinek na evoluci dítěte. Rodiny si navzájem sdělují informace, chystají společné akce a myslí na budoucnost. Rodičům záleží na kvalitním začlenění jejich dítěte do společnosti (Kopecká, 2015, s. 140). Škoda a Fischer (2015, s. 443) zjistili, že tyto rodiny tvoří 85 % z celku. Dalším typem rodiny je rodina **problémová**. Zde se vyskytují vážnější závady, buď pár funkcí nebo všech. Ačkoliv tato rodina nefunguje tak, jak by měla, vývoj dítěte není ohrožen. S provizorní výpomocí se rodina zvládne „vzpamatovat“ z daných problémů a je schopna je vyřešit. Podle Škody a Fischera (2015, s. 443) tyto rodiny jsou 12 % - 13 % populace. Kopecká tvrdí, že je zde častý problém v personálních poměrech mezi členy rodiny nebo se nečekaně vyskytla špatná ekonomická situace (rodiče po rozvodu nebo dlouhodobá nemoc v rodině). **Dysfunkční** se stává rodina tehdy, nejsou-li náležitě uskutečňovány úlohy rodiny. Nejsou tak naplňovány potřeby dítěte a je v ohrožení. Mnohokrát to bývají rodiny, kde se vyskytuje nadměrná konzumace alkoholu a drog nebo kde vznikají hádky. Často se jedná o rodiny s nedostatečnými příjmy, rodiče nezvládají zaopatřit sebe ani dítě či děti. Takový druh rodiny potřebuje okamžitou pomoc ze strany sociálních služeb či státu, míní Kopecká (2015, s. 142). Škoda s Fischerem charakterizují tento typ rodiny podobně a dále objasňují, že je potřeba realizovat sanaci rodiny, jelikož ona sama není schopna vyřešit tuto situaci. Tato situace je velice obtížná. Promýšlí se, jakou podporu by měla rodina dostat a kdy se stát musí ukázat v roli ochránce dítěte. V populaci jich je asi 2 %. **Afunkční** domácnosti tvoří asi 0,5 % populace (Škoda a Fischer, 2015, s. 443). Dělením rodiny se zabýval také Kraus (2008, s. 80). Ten je rozdělil na orientační a prokreační. Do **orientační** rodiny se člověk rodí, vyrůstá v ní a vychovává ho. **Prokreační** rodinu můžeme chápat jako rodinný svazek, který si dítě v budoucnu zakládá samo.

2 NEÚPLNÁ RODINA

Podle Šťastné (2009, s. 12) existuje několik důvodů, proč se rodina může stát neúplnou. Matka a otec se nesezdají, takže rodina nevznikne. Dalším důvodem je neplnění funkce rodiny, např. rodič zmizel a nekomunikuje, je ve vězení nebo z pracovních důvodů bydlí na jiném místě. Třetím důvodem může být zaniknutí rodiny, a to buď úmrtím jednoho z rodičů, anebo jejich rozvodem. Tomeš (2010, s. 248) zmiňuje, že s neúplnými rodinami vzniká zvláštní skupina sociálních problémů. Sociální vyloučení by mohlo nastat, když je rodič samoživitel nezaměstnaný nebo když je přepracovaný a zanedbává své dítě. Je to sociální událost, nikoliv to, že rodina není úplná. Paloncyová (2019, s. 21) popisuje, jaký byl stav neúplných rodin na začátku 21. století. Dále zmiňuje, že mezi lety 2001 a 2011 se zvýšil počet mužů, kteří dostali dítě či děti do své péče, a to o 5 %. I tak děti byly vkládány do péče převážně matkám, v roce 2011 počet takových matek činil 83 %.

2.1 Samoživitelé

Pojem osamocený rodič se používá pro ty rodiče, kteří zajišťují výchovu svým dětem a zároveň se o ně starají sami i ekonomicky, bez cizí pomoci. Zákon tento výraz zná jako „osamělý rodič“. § 7 odst. 7 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, uvádí, že *za osamělého rodiče se pro účely tohoto zákona považuje rodič, který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem. K druhovi (družce) se jako ke společně posuzované osobě přihlíží, jen žije-li s oprávněnou osobou (odstavec 1) nebo s osobou uvedenou v odstavci 2 alespoň tři měsíce. Za osamělého rodiče se nepovažuje rodič, který žije v registrovaném partnerství.* Matoušek a kol. (2015, s. 44) porovnávají stav osamocených rodičů a rodiček a tvrdí, že se obě skupiny potýkají se stejnými problémy, především nedostatečným finančním zajištěním rodiny a skloubením pracovního života a rodinného života. Uvádí, že se v literatuře můžeme setkat s názorem, že nepřítomnost otce znamená větší míru výchovných problémů a zvýšené delikventní chování. V rodinách, kde chybí matka, je pak u otce těžší zvládnání emocí. Není pak nezvyklé, že dětem zakáže kontakt s matkou, protože je podle něj touha dítěte po matce zavržením jeho osoby. Matoušek dále popisuje, jakým rizikům je osamocený rodič vystaven. Osamocené rodičovství vyzdvihuje často neřešenou sociální potíž, ta může být transgenerační, a to ve formě duševního či finančního břemena. Matoušek dále zmiňuje, že osamocení rodiče a jejich rodiny si musejí dávat větší pozor, aby nespadli do finanční nouze nebo společenské exkluze, aby nebyli izolovaní od okolního světa, nepřišli o svou práci

nebo aby nepřišli o možnosti slušného bydlení. Podle Matějčka (Matějček in Matoušek, 2015, s. 46) existují **dvě zásadní úlohy rodiny**. Tou první je nabízet **emoční oporu** napříč všemi jedinci domácnosti a tou druhou je umožnit dětem **vžít se do společenských rolí**. Neúplné rodiny mají často méně společného času, to může oslabit obě úlohy. Osamocení rodič nemá tolik času, kolik by potřeboval (především kvůli osobním povinnostem a činnostem okolo domácnosti), aby s dítětem mohl trávit čas, ztvárňovat rodičovskou roli a vytvářet takové prostředí, aby dítě nestrádalo. Psychologické a sociální vlivy pak pronikají do chodu finančního stavu rodiny a jejího zabezpečení. Podle Smitha (Smith in Matoušek, 2015, s. 47) může mít finanční situace rodičů přímý vliv na to, jak dobře se jejich dítě učí. Pro rodiče samoživitele může představovat problém placení školních potřeb, výletů či doučování. To může mít za následek, že dítě začne „sklouzávat“ v učivu za ostatními spolužáky, kvůli čemu se pak nemusí dostat na školu, na kterou by chtělo, a v budoucnu si bude moci najít pouze nekvalifikované zaměstnání. Jednotlivá rizika, která postihují osamocené rodiče, více popsal Matoušek (2015, s. 47-48). Prvním z rizik, kterým se zabývá, je nezaměstnanost. Pro rodiče samoživitele je nezaměstnanost stěžejním rizikem, jelikož potencionální strádání může kromě existenční roviny rodiče ovlivnit i samotné dítě. Rodiče samoživitelé jsou pro podniky, které by je mohly zaměstnat, velice „odpudiví“, jelikož v nich nevidí jistotu stoprocentního výkonu práce, a proto jsou osamocení rodiče častými uživateli úřadů práce. To i přes pokusy o právní ochranu, aby měli svou starou pozici ve firmě jistou. Zaměstnavatelé je odbývají, jelikož jsou rodiče na výchovu sami. Tím pádem nezbyvá těmto rodinám nic jiného než začít pobírat dávky od státu, i přes následek minimálních příjmů. Osamocení rodiče si kromě ekonomické podpory zaslouží také podporu ve formě služeb (sociální, zdravotní), díky kterým lépe zvládají ochránit svou rodinu, vychovávat své děti a které jim pomáhají se lépe umístit na trh práce. Čelí také problémům s ubytováním. Matoušek (2015, s. 47-48) poznamenává, že více než 50 % neúplných rodin vzniká rozvodem. Citelný podíl rozvedených párů zůstává i po manželské rozluce ve stejném bydlení, jelikož si nejsou jistí svými ekonomickými poměry. Chod čerstvě vytvořené neúplné rodiny je tím nadmíru zamotán. Je-li matka ponechána v domácnosti s ex-manželem, který je surovec, a dochází k domácímu násilí, poměry v této domácnosti se stávají kritickými. Existují neziskové organizace, které si kladou za cíl pomáhat lidem v těchto případech, bohužel setrvání v takovémto zařízení je celkem krátké a také tato zařízení mají nedostatečné ubytovací možnosti. Pokud existuje ta možnost, může osamocení rodič s dětmi přečkat u rodiny, dokud se jeho poměry nezlepší. Stát by měl nabízet pomocnou ruku těmto typům rodin, jednak aby si zvládli najít bydlení, jednak aby

si ho dokázali udržet. Jinak se tento problém nevyřeší. Závažnou hrozbou u samoživitelů je také sociální izolace. Matoušek (2015, s. 47-48) zmiňuje, že rodič samoživitel má úlohu obou rodičů, kvůli čemu se snižuje objem jeho volného času a potencialita komunikace s dalšími dospělými jedinci vně práce a jeho děti. Jiné způsoby trávení času nepřipadají v úvahu, jelikož na ně nezbyvá dostatek času či energie. Také finanční stránka trávení volného času je pro osamocené rodiče problémová, jelikož nemusejí mít dostatek nákladů na uhrazení činností nebo na zaplacení dohledu nad dítětem. Závěrečnou záležitostí, kterou Matoušek řeší, je vyřazení ze společenského života. Zde popisuje jako hlavní příčiny národnostní minoritu, nekvalitní žití bez podstatných zařízení, nedostatečné vzdělání, nepříznivou zdravotní situaci a nedostatek společenských známostí. Velká část analytiků tvrdí, že primární pramen vyloučení ze společnosti je dlouhá doba bez práce, což se vztahuje k náročnému vstupu některých skupin populace na pracovní trh. Matoušek zmiňuje, že mezi tuto část populace patří i osamocení rodiče, zejména ženy (Matoušek, 2015, s. 47).

2.2 Podpora osamocených rodičů

Podle Matouška (2014, s. 48) sice osamocený rodič nezvládne substituovat úlohu za oba rodiče, avšak to neznačí, že by nemohl poskytovat láskyplnou péči. Osamělí rodiče a jejich děti „vyžadují“ větší pomoc, aby zvládali plnit své závazky. Tato podpora se realizuje na dvou frontách: ekonomické, což je oblast sociální politiky, a neekonomické, což je sféra sociálních služeb. Osamocený rodič má právo na to, aby se stal uživatelem sociálních služeb, kterým se věnuje zákonodárce v části třetí zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tyto služby mají pomoci rodičům samoživitelům zvládnout náročné nebo krizové situace, které nezvládnou nebo neumí vyřešit samostatně, zároveň mají ale důležitou funkci ochránit nezletilé dítě. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky (MPSV, 2020) uvádí cíle sociálních služeb – zachovávat lidskou důstojnost klientů, vycházet z jejich jedinečných požadavků a potřeb, aktivně rozvíjet jejich dovednosti, zvyšovat nebo alespoň udržovat jejich nezávislost a nabízet služby, které jsou v jejich nejlepším zájmu a mají odpovídající úroveň kvality.

Česká republika nabízí osamoceným rodičům tyto formy pomoci skrze sociální služby:

Azylové domy

Azylové domy jsou pro osoby, jež přišly o střechu nad hlavou nebo se dostaly do nepřívětivých společenských poměrů. Dají se využít jen po omezenou dobu a jsou

placené. Mezi nabízenou pomoc patří potrava nebo pomoc při jejím zaopatření, dále střecha nad hlavou a odborná podpora při využití práv a příslušných cílů (MPSV, 2020).

Krizová pomoc

Je-li člověk ohrožen na zdraví či na životě a není-li schopen zkrotit tuto nešťastnou situaci sám, má právo využít krizové pomoci. Dělí se na terénní, ambulantní či pobytová, je umožněna na krátké období a je bezplatná. Patří sem sociální péče, podpora při využití práv a příslušných cílů, nabídka střechy nad hlavou, potravy a pomoc při jejím zaopatření (MPSV, 2020).

Pečovatelská služba

Jedná se o terénní nebo ambulantní službu pro ty skupiny obyvatel, které přišly o schopnost se o sebe postarat, jako jsou osoby staršího věku, osoby s dlouhotrvajícími nevléčitelnými nemocemi nebo se zdravotním postižením. Tato služba je také určena pro rodiny s dětmi, které potřebují pomoc od jiné fyzické osoby. Služba je v místě bydliště uživatele nebo v sociálních službách. Patří zde podpora s obyčejnými denními úkony, každodenní hygienou nebo nachystáním pomůcek k hygieně, přístup ke stravě nebo podpora s jejím zaopatřením a podpora se zvládnutím fungování domova. Tato služba se platí. Rodiny, kterým se narodí tři a více dětí zároveň, účastníci odboje a jejich polovičky nad 70 let mají službu zdarma (MPSV, 2020).

Raná péče

Tato sociální služba probíhá pomocí terénních pracovníků nebo může být rozšířena ambulantně. Je pro rodiče s dětmi pod 7 let, které mají zdravotní postižení nebo jehož vývoj je kriticky ohrožen ze zdravotní příčiny. Služba si klade za úmysl pomáhat rodině a podporovat vývoj dítěte. Je bezplatná. Tato služba nabízí podporu při využití práv a příslušných cílů, výchovnou, vzdělávací a aktivizační činnost, styk s podobnými sociálními poměry a sociálně terapeutické činnosti (MPSV, 2020).

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Tato služba se poskytuje terénně nebo ambulantně rodinám, které nemají dostatečné možnosti, aby vývoj jejich dítěte nebyl ohrožen, nebo rodinám, které z důvodu dlouhodobých problémů ve společnosti nejsou schopny přečkat tuto situaci, aniž by nevzniklo riziko ohrožení vývoje dítěte. Služba nabízí podporu při využití práv

a příslušných cílů, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, styk s lidmi z podobných sociálních poměrů a také sociálně terapeutické činnosti. Služba se neplatí (MPSV, 2020).

Sociální poradenství

Osoby v nežádoucích poměrech mohou skrz sociální poradenství přijít na nezbytné instrukce k tomu, aby se z této situace dostali. Patří sem občanská, párová a rodinná poradna, sociální práce s neadaptabilními občany, právní poradenství pro seniory a osoby se zdravotním postižením a také poradenství pro oběti domácího násilí a trestné činnosti. Včetně pomoci a poradenství je poskytován styk s lidmi z podobných sociálních kruhů, terapeutická činnost a další služby. Poradenství je bezplatné (MPSV, 2020).

Existují také dávky, které jsou poskytovány státem a spadají pod zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Tyto příspěvky jsou vymezeny k uhrazení výdajů spojených s obživou a dalšími primárními nezbytnostmi. Dále jsou určeny pro nezvládnutelné ojedinělé životní situace. Tyto dávky se vyplácí podle výše příjmů (MPSV, 2022).

Přídavek na dítě

Toto je stěžejní dávka pro rodiny s dětmi. Nárok na ni vzniká, pokud má rodina nižší příjem, než je 3,4násobek životního minima. Je rozčleněn na 3 druhy dle věku dítěte a na dvě výměry, základní a zvýšenou, což se pojí s druhem příjmu. Má-li jeden z kolektivně hodnocených jednotlivců příjem ze závislé činnosti nebo některou z dávek, je přiřazena vyšší výměra (MPSV, 2022).

Příspěvek na bydlení

Tato dávka je určena všem, jednotlivcům i rodinám, kteří nezvládají pokrýt své náklady na bydlení. Přesněji je určena pro ty, kterým nestačí 30 % rodinného platu na pokrytí nákladů na bydlení. Právo na čerpání příspěvku má majitel obývaného objektu, nájemce, podnájemce nebo osoba užívající byt ve vztahu věcného břemene (MPSV, 2022).

Rodičovský příspěvek

Na tuto dávku vzniká nárok, stará-li se rodič o dítě do věku 4 let osobně a celodenně, náležitě jej vychovává a stará se o něj všechny dny v měsíci. Tato dávka se vyplácí do výše 300 000,- Kč (MPSV, 2022).

Osamělý rodič může požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci. To je až na výjimky nenávratná jednorázová dávka, na kterou vzniká nárok v okamžiku, kdy je osoba uznána příslušným pracovištěm Úřadu práce ČR za osobu v hmotné nouzi, protože se dostala

do některé ze šesti sociálních situací uvedených v zákoně. V odůvodněných případech může být dávka poskytována dvakrát. Tato dávka je popsána v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi (MPSV, 2023).

3 PANDEMIE COVID-19

Nový koronavirus s názvem koronavirus těžkého akutního respiračního syndromu 2 (SARS-CoV-2; dříve známý jako 2019nCoV), který byl původně objeven během epidemie případů respiračního onemocnění ve městě Wuchan v čínské provincii Hubei, je známý jako koronavirové onemocnění 2019 (COVID-19). Dne 31. prosince 2019 byl nahlášen Světové zdravotnické organizaci. WHO označila 30. ledna 2020 epidemii COVID-19 za celosvětové ohrožení zdraví. Dne 11. března 2020 označila WHO virus COVID-19 za celosvětovou pandemii (rozsáhlé hromadné propuknutí infekčního onemocnění, které zasáhne více kontinentů), což bylo poprvé od roku 2009, kdy označila chřipku H1N1 za pandemii. Případy onemocnění se rychle objevily v řadě dalších zemí, nejprve v Asii a Austrálii, nemoc se poté rychle rozšířila do Evropy, Afriky a Ameriky (NZIP, 2022).

3.1 Samoživitelé během pandemie

Spolek Aperio vydal (Dudová, 2020) dvě studie s názvy „Dopady opatření proti pandemii COVID-19 přijatých na jaře 2020 na sólo matky“ a „Dopady opatření proti COVID-19 na sólo matky – druhá vlna“. První tato studie se zabývala matkami samoživitelkami na začátku pandemie. Konstatuje (2020, s. 5), že ženy s malými dětmi, které pracovaly na klasickou pracovní smlouvu a které nemohly pracovat na home-office, často nastupovaly na OČR – ošetřování člena rodiny. Díky tomuto opatření je možné si vzít volno na dobu nezbytnou k ošetřování dítěte mladšího 10 let. 11. března 2020 byly uzavřeny školy a 19. března se schválila možnost čerpání ošetřovného na neurčito – reálně do 30. června 2020. Zároveň získali nárok na ošetřovné i ti rodiče, kteří měli děti do věku 13 let. Od dubna také došlo k navýšení vyměřovacího základu z 60 % na 80 %. Dále studie zmiňuje (2020, s. 8), že čerpání dávky také mohlo ohrozit zaměstnání rodičů. Osamělé matky si byly vědomy toho, že vzhledem k jejich povinnostem při péči o děti na ně bude v práci pohlíženo jako na nebezpečné zaměstnance, kteří mohou kdykoli odejít. Mohly by být prvními, kdo by přišel o práci nebo o plný úvazek, pokud by bylo nutné snižovat stavy v důsledku hospodářské krize. Vzhledem k jejich odpovědnosti za péči o druhé, potřebě flexibility a omezené možnosti dojíždění byly tyto ženy na trhu práce znevýhodněny již před pandemií. Jejich znevýhodnění se ještě zhoršilo prodloužením doby jejich nepřítomnosti v zaměstnání z důvodu uzavření škol a také pravděpodobností, že se tato okolnost bude opakovat. Hertz a kolektiv ve své studii zmiňují (2021, s. 5), že o vlivu COVID-19 na samoživitelky z dělnické a střední třídy je toho známo málo. I když si tyto ženy předtím vybudovaly síť nebo

okolí, ve kterém se staraly o své děti, mnohé z těchto rodiček najednou zůstaly bez vyhrazeného místa, kam by jejich děti mohly každý den chodit, které by dětem umožnilo volný pohyb a interakci a které by osamoceným rodičům poskytlo čas na práci a vydělávání peněz potřebných k životu dělnické nebo střední třídy. Matky samoživitelky jsou pravděpodobně vystaveny mnohem většímu fyzickému i psychickému vypětí, protože obojí zvládají bez pomoci druhé osoby.

Dudová zmiňuje (2020, s. 10), že práce z domova mohla být pro mnohé lidi v daném ekonomickém klimatu způsobem, jak vůbec pokračovat v práci. Ale pro rodiče – zejména sólo rodiče – mohla představovat vážnou výzvu, protože péče o rodinu byla zdvojnásobena nutností každodenního vaření, domácího vzdělávání atd. Relevantní však jsou pouze některé práce, které lze vykonávat z domova; obvykle se jedná o kvalifikovanější práce, které nevyžadují pravidelný osobní kontakt s klienty nebo s pracovištěm. Přesto je na těchto pozicích zaměstnáno méně svobodných matek než u jiných skupin. Podle výzkumníků z agentury STEM (2021) je burcující, že došlo ke snížení kvality života u těch rodin, které mají ekonomické potíže, nedostatečné platy, jsou zadlužené nebo mají nedobré styky s druhým rodičem, což zapříčiňuje neplacení alimentů. Dále je také alarmující, že jsou postíženy ty rodiny, u kterých po boku nestojí rodina nebo přátel a kompletně postrádají „záchrannou síť“ kontaktů a společenských vazeb, takových osamocených rodičů je téměř třetina. Dále studie (STEM, 2021) upozorňuje, že ekonomická nestabilita osamocených rodičů často souvisí s neschopností splácet dluhy nebo neplacením výživného na dítě. Těchto samoživitelů je jasně vyšší část, než výzkum ukazuje. Dále akcentuje, že se ekonomická situace zhoršila i u těch rodičů samoživitelů, kteří pobírali v roce 2020 ošetřovné, které bylo stanovené na 80 % z příjmu. Když Hertz a kol. (2021, s. 11) porovnali matky, které sdílely domovy s dalšími dospělými jedinci, měly matky samoživitelky častěji pocit, že se jejich pracovní produktivita zhoršila (57,6 % na 47,3 %). I při krátkých přerušeních měla absence druhé dospělé osoby, která by jim pomohla s dětmi, vliv na to, jak se cítili při práci. Clery a Dewar uvádí (2022, s. 124), že tato zkušenost byla nejvíce patrná během prvního a třetího lockdownu, kdy mnoho rodičů samoživitelů muselo pracovat z domova a zároveň učit své děti. Osamělí rodiče vysvětlovali, jak byli nuceni dělat kompromisy, aby vše, co se po nich požadovalo, vměstnali do dostupných hodin během dne.

3.2 Dopady pandemie na osamělé rodiny

Sólo rodiče toho museli během pandemie zvládat mnoho. Jednou z věcí, které jim přibylo, bylo trávení času u úkolů s jejich dětmi. Výzkum od agentury PAQ Research (2020, s. 21) zjistil, že většina samoživitelů tráví se svými dětmi 2 a více hodin nad úkoly. Zároveň také samoživitelé uvedli, že se většina z nich denně učí s dětmi více jak 2 hodiny. Výzkum STEM (2021, s. 41-42) uvádí, že osamělí rodiče jsou rozpolceni, co se týče otázky náročnosti distanční výuky. Problémy s distanční výukou mají především rodiče dětí na prvním stupni ZŠ a samoživitelé či samoživitelky s nižšími příjmy. Mezi takové problémy patří zhoršení prospěchu dítěte, zajištění internetového připojení pro výuku, zajištění technického vybavení či klidného místa. Jedním z hlavních problémů samoživitelů bylo ale časově zvládat pomoci dítěti s výukou.

Další důležitý faktor, který ovlivnil osamocené rodiny během pandemie, byl finanční příjem. STEM (2021, s. 21-30) zmiňuje, že 3/5 samoživitelů měly problém s úsporami nebo většími výdaji již před pandemií, například zaplatit neočekávaný výdaj by právě zmiňované 3/5 z nich viděly jako problém. Podobná část samoživitelů nemá finance na kulturní či sportovní aktivity. Zhruba třetině osamocených rodičů chybí peníze na oblečení, kvalitní stravu nebo mají vysoké výdaje na bydlení. Tohle všechno ovlivnila pandemie a osamocený rodič musel řešit vyšší výdaje na stravování, případné hlídání dětí či nečekané výdaje na elektronické zařízení pro dítě, pokud ho škola nenabízela nebo rodič nezvládl sehnat starší model. Podle výzkumu STEM (2021, s. 23) má problém vyjít s finančními prostředky více než polovina osamělých rodin. Z důvodu pandemie se toto číslo zvedlo a především se zvedl podíl těch, kteří měli velký problém vycházet s penězi, a to až na dvojnásobek. Největší finanční propad zaznamenali samoživitelé se základním vzděláním, agentuře STEM se skoro polovina vyjádřila, že se jim finanční situace zhoršila. Velký propad také zažily ty rodiny samoživitelů, které se nemohly spolehnout na záchrannou síť, tj. rodina nebo přátelé, kteří by byli ochotní pomoci s hlídáním dětí. Stejně tak tomu bylo i u těch samoživitelů, kteří řeší spor s bývalým partnerem či partnerkou.

Důležitým bodem, který pandemie ovlivnila, byla samotná práce samoživitelů. Samoživitelé, a především matky samoživitelky, patří mezi nejvíce ohrožené skupiny osob na hranici příjmové chudoby. Jak bylo dříve zmíněno, často nemají ani žádnou finanční rezervu na nečekané výdaje. Ze srpnového průzkumu v roce 2020, který byl zadán Klubem svobodných matek, vyplynulo, že kvůli pandemické krizi přišla jedna pětina z nich o práci.

Na konci krize měla třetina z nich příjem nižší než 10 000 Kč, zbylá polovina měla dluhy, které jen pětina z nich zvládne splácet (Klub svobodných matek, 2020).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

V této části bakalářské práce se budeme zabývat dopadem pandemie SARS-CoV-2 na životní situaci samoživitelů. Chtěli bychom zjistit, jaký měla průběh životní situace samoživitelů, jaké aspekty je nejvíce ovlivnily a jak zvládali skloubit pracovní a osobní život.

Rozsah následků je obširný, hlavní je ale dopad na peněžní aspekt osamocených rodičů, protože mnohdy museli měnit svá zaměstnání. Má zde i vliv dočasné omezení škol, které bylo převedeno na on-line formu, snížení kontaktů s blízkými, zesílení napětí a strach z nemoci. Naopak rodiče často uváděli zlepšení vztahu mezi nimi a dětmi jako pozitivní dopad pandemie. Pro nás je důležité vědět, že se opakovaně poměry zhoršily u rodin, které již dříve nebyly v dobrých poměrech. Před pandemií neuměli správně finančně hospodařit, měli nedostatečné platy a s tím spojené potíže uhradit dluhy, také se zde často vyskytovaly potíže ve vztahu s druhým rodičem (to může mít vliv na alimenty). Mnohokrát se jednalo o ty rodiny, které neměly podporu ze strany rodin či přátel, chyběly jim sociální kontakty, které by jim pomohly.

4.1 Cíle výzkumu

Cílem této práce je porozumět žité zkušenosti samoživitelů během pandemie COVID-19. Chceme objasnit zkušenosti samoživitelů s nastavováním domácího či pracovního režimu, získáváním informací a jaké změny ve vztazích pocítili, a to vše během pandemie COVID-19.

Hlavní cíl výzkumu:

Hlavním cílem je porozumět zkušenostem samoživitelů s pandemií COVID-19.

Díličními cíli jsou:

1. Identifikovat zkušenosti samoživitelů se začátky pandemie COVID-19.
2. Vyjádřit zkušenosti samoživitelů s nastavováním domácího režimu během pandemie COVID-19.
3. Objasnit zkušenosti samoživitelů se změnami v pracovním režimu během pandemie COVID-19.
4. Definovat zkušenosti samoživitelů se získáváním informací během pandemie COVID-19.
5. Popsat změny ve vztazích samoživitelé vnímali během pandemie COVID-19.

4.2 Výzkumná otázka

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké jsou zkušenosti samoživitelů s nastavováním domácího režimu během pandemie COVID-19?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaké jsou zkušenosti samoživitelů se začátky pandemie COVID-19?
2. Jaké jsou zkušenosti samoživitelů s nastavováním domácího režimu během pandemie COVID-19?
3. Jaké jsou zkušenosti samoživitelů se změnami pracovního režimu během pandemie COVID-19?
4. Jaké jsou zkušenosti samoživitelů se získáváním informací během pandemie COVID-19?
5. Jaké změny ve vztazích samoživitelé vnímali během pandemie COVID-19?

4.3 Výběr výzkumné strategie

Za účelem popsání životní situace samoživitelů během pandemie jsme zvolili kvalitativní výzkumné pojetí, protože bychom chtěli podrobně popsat průběh životní situace samoživitele a jeho rodiny během pandemie onemocnění COVID-19. V tomto výzkumu zjišťujeme, jak pandemie COVID-19 změnila životní situaci samoživitelů a co ovlivnilo každodenní aktivity osamocené rodiče.

Kvalitativní výzkum můžeme popsat jako děj, který je založen na tradicích v metodologii týkajících se zkoumání určitého společenského problému. Badatel tvoří souhrnnou, ucelenou podobu, zkoumá dané druhy textů, poučuje o náhledech respondentů zkoumání a dělá výzkum v běžných okolnostech (Creswell In Hendl, 2005, s. 50). Šetření výzkumu ve kvalitativním pojetí jsme si vybrali proto, že nám umožňuje podrobněji zkoumat a popsat danou prožívanou událost. Zkoumání zvoleného tématu považujeme za důležité především skrz jeho celosvětovou aktuálnost a také kvůli nedostatečné podpoře od státu či jiných organizací.

4.4 Výzkumná jednotka

Výzkumný soubor byl zvolen s ohledem na hloubkové zkoumání daného jevu, na který je tato bakalářská práce zaměřena.

Výzkumnou jednotku představují samoživitelé v České republice.

Pro účel této bakalářské práce byl zvolen záměrný účelový výběr. Ten spočívá v záměrném vyhledávání jedinců, kteří mají určité společné znaky. Je to jedna z nejrozšířenějších metod výběru v kvalitativním výzkumu.

Výběrový soubor tvoří 4 samoživitelé, z toho jsou 3 ženy a 1 muž. Všichni mají ve své péči 2 děti. Samoživitelé byli osloveni pomocí sociálních sítí, přes které pak probíhala i následná komunikace.

Kritéria výběru:

- Samoživitelé s dětmi, které navštěvují základní školu.
- Samoživitel měl děti ve své péči minimálně 6 měsíců během školního období v průběhu pandemie.

Tabulka 1 – Data o samoživitelích

Samoživitel	Věk samoživitele	Věk dětí v péči
S1	35	8; 10
S2	36	8; 12
S3	35	8; 13
S4	40	12; 14

Zdroj: Vlastní výzkum 2022-2023

4.5 Výzkumný nástroj

Výzkumným nástrojem byl zvolen hloubkový polostrukturovaný rozhovor. Primárním cílem tohoto druhu rozhovoru je maximálně zmírnit vliv výzkumníka na kvalitu interview. Informace z takového rozhovoru se lépe rozebírají, jelikož daná dílčí témata se v transkripci jednodušeji hledají (Hendl, 2005).

Prostřednictvím předem připravených otázek do rozhovoru bychom chtěli získat odpovědi na výzkumné otázky a naplnit cíle výzkumu. Otázky se zaměřují především na průběh života samoživitele během pandemie, jak pandemie ovlivnila jeho práci, problémy způsobené pandemií, také získávání kvalitních informací během pandemie a wellbeing samoživitele a jeho rodiny.

Otázky, které jsme v rozhovorech použili, můžou být viděny v příloze č.1.

4.6 Metoda analýzy dat

Údaje z kvalitativního šetření nemají uspořádanou formu jako v kvantitativním šetření. To ztěžuje jejich posouzení. Kupříkladu v kvantitativním šetření analýzu i diskusi výsledků určitou formou určují dané proměnné, četnosti odpovědí a vztahy mezi nimi. Oproti tomu se data v kvalitativním šetření nedají zjednodušit a jsou charakteristické svou vnitřní i vnější souvislostí. To se ukazuje i v dané analýze textu. Výklad získaných dat je doplňován výroky z daných rozhovorů, zápisky z terénu nebo myšlenkami z kolektivních debat (Hendl, 2005). Tvůrci IPA doporučují, abychom před druhým rozhovorem přepsali první rozhovor, který jsme vedli. Autoři tvrdí, že tato metoda je ideální v tom, že umožňuje porovnat skutečné otázky, na které odpovídal výzkumník, a otázky, které byly účastníkovi položeny po každé jeho výpovědi. Autoři také zmiňují, že neverbální projevy by se měly zapisovat toliko, aby byl chápán rozdíl od běžné řeči (Smith, Flowers a Larkin in Koutná Kostínková a Čermák, 2013, s. 15).

Dle daných rad jsme postupovali i v této bakalářské práci. V souladu s koncepcí jsme text prvního rozhovoru nejprve revidovali, upravili všechny řádky a poté očíslovali. Posledním krokem bylo vytištění připraveného rozhovoru po ponechání dostatečného prostoru na pravém okraji pro psaní doplňujících poznámek pro následující fáze našeho hloubkového výzkumu. Stejně metody jsme uplatnili i u dalších interview, jenž jsme vedli s dalšími samoživiteli. Všichni z nich byli obeznámeni s použitím nahrávacího zařízení a svolili k tomuto postupu, stejně tak se zpracováním jejich soukromých informací. Všichni byli utvrzeni, že všechny informace jsou pokládány za neveřejné. Obeznámili jsme je také s tím, že nemají povinnost se vyjadřovat k dotazům, které by jim přišly nepříjemné či citlivé. Následně jsme začali interview. Na telefon byly nahrány jednotlivé rozhovory, ty jsme poté přepsali. Byly zachovány v původní verzi tak, jak se samoživitelé vyjadřovali.

4.7 Postup analýzy v IPA

Podle Williga jde v šetření IPA o zformování témat, která jsou schopna zaznamenat jádro fenoménu a jsou zároveň středem výzkumu (In Koutná Kostínková a Čermák, 2013, s. 16). Smith, Flowers a Larkin (In Koutná Kostínková a Čermák 2016, s. 16) podporují badatelům tvořivě adaptovat IPA daným cílům a umožňují snadný, soustavný a nesporný proces. Upozorňují ale na to, že jsou dobré a špatné postupy při vykonávání analýz. Níže si ukážeme běžný proces v IPA.

Počáteční etapa postupu IPA spočívá v přemítání vlastních zážitků badatele s problémem, který zkoumá. Badatel, který chce postupovat podle IPA a současně být otevřený vůči procesu, by se měl zamyslet nad tím, jaký má vztah ke zvolenému problému. Musí si také uvědomit předsudky, které jsou ve hře, i své vlastní motivy. Reflexe je vědomím interpretační role, která umožňuje výzkumníkovi efektivně využít data a zaručit tak přesnost celé analýzy.

Opakované čtení je základem *první fáze* analýzy. Tvůrci IPA radí, abychom si nahrávku pustili vícekrát, jelikož opakovaný poslech napomáhá vžít se do fenoménu. Tímto prohlubujeme pohled zevnitř, toužíme poznat situaci respondenta a pozorovat život z jeho pohledu. (Koutná Kostínková a Čermák, 2013, s. 17). Dodržovali jsme postup výše zmíněný, interview jsme znova a znova studovali, abychom se maximálně vžili do situace našich účastníků. Opakované studování rozhovorů nám pomohlo najít nové vědomosti a proniknutí do situace.

Druhá část je nejpodrobnějším dílem zkoumání. Jsou zde první poznámky a komentáře. Zde se musíme co nejvíce soustředit na získaná data z rozhovorů. Badatel má v rukou přepsané rozhovory a má za úkol ponořit se do nich a najít i sebemenší detaily. V této části jsme zvýrazňovali podstatné a zajímavé části zápisu. Naše komentáře a myšlenky jsme si zapisovali na pravou část textu poté, co jsme jej řádně prozkoumali.

Třetí část má za cíl rozvádět rodící se témata. Pojmenování východisek nemusí být úplně přesná, ale i tak jsou zřejmá a integrovaná do textu, aby bylo poznat, jak jsou spojeny s originálním výrokem (Koutná Kostínková a Čermák, 2013, s. 19). Pro lepší pochopitelnost jsme zhotovili tabulku. V počátečním sloupci jsou seřazena témata, dále jsou jejich názvy. Ve finálním sloupci jsou čísla stran a řádky, abychom se lépe vyznali v rozhovorech. Níže je tabulka jako příklad (Tabulka č. 2).

Tabulka 2 – Seskupování témat

9	Mladší pochopí	1.22
10	Klidný přístup k dětem	1.26
11	Home-office	2.27
12	Rodina pomůže	2.27
13	Výpomoc	2.32
14	Víkendy pryč	2.36
15	Zvládnutí nemoci	2.38
16	Typické ráno	2.40

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022-2023

Ve čtvrté části IPA přichází na řadu nacházení společných znaků napříč tématy. Koutná Kostínková a Čermák (2013, s. 19-20) říkají, že tato část obsahuje hledání a spojování jednotlivých znaků, a to za účelem je propojit. V příští části díky tomu vznikne výčet daných témat a podtémat pod nimi sdružených. Nejprve jsme sestavili časovou osu všech témat, která byla v textu zmíněna. Rozdělili jsme je do skupin podle toho, jak moc se témata překrývala. Poté jsme témata roztřídili podle kontextu a podobnosti a následně je poskládali k sobě, aby vznikl konečný tvar. Stejnou metodou jsme analyzovali i všechny ostatní rozhovory.

Tabulka 3 – Ukázka nadřazených témat a podtémat

DOMA	
<u>Hlídní</u>	<u>Co mě tíží?</u>
První pomoc 2.43	Zábava až na prvním místě 2.61
Taky možnost 2.35	Typické ráno 2.40
Kontrola musí být 2.37	Vydržet 2.45

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022-2023

Následkem této části našeho zkoumání je vznik oddělených témat a jejich podtémat (Tabulka 3).

Finální část tkví v nacházení témat skrze naše interview. Aby byla spojitost mezi tématy očividná, preferovali jsme znázornění výsledků našeho šetření v podobě tabulky, jak navrhuje Koutná Kostínková a Čermák (2013, s. 21). Naše témata, která vyplynula díky zmíněnému předešlému postupu, jsme ztvárnili do níže vytvořené tabulky. Nadřazená

témata vyjadřují určité obsahové zaměření, naproti tomu podtémata doplňují již dané významové jednotky.

Tabulka 4 – Nadřazená témata, témata a podtémata

NADŘAZENÁ TÉMATA	TÉMATA	PODTÉMATA
1. ZAČÁTKY	Nereálnost pandemie	První doslech; Jiný svět; Nedůvěra; Pandemie v minulosti
	Obavy	Co to je?; Co bude?; Zvládneme to; Nevědomost
	Co první?	Ochrana; Ochrana rodiny, Zásoby
	COVID a děti	Děti chápou; Děti, posaďte se; Hygiena
	COVIDové fámy	Proč před dětmi?; Dětské chápání; Family-care plan
2. DOMA	Hlídaní	První pomoc; Učí se všichni; Taky možnost
	Co mě tíží?	Hry a hraní (si); Nový režim; Typické ráno
3. PRÁCE	Práce, domácí práce, školní práce	První vlna v práci; Práce a novinky; V práci beze změny
		Zvládnout vše; Hlavně režim; Skloubení práce a školy

4. KVALITNÍ INFORMACE	Kde hledat, změna nařízení	Důvěrnost informací; Za 5 minut jinak; Ověření informací
5. SOCIÁLNÍ VZTAHY	Kontakt s druhou stranou a selfcare	Hlavně aktivně; Nový režim; On-line děti; Co nového?
	Selfcare	Selfcare, Co nového?, On-line děti
	Bližší vztahy	Vím toho víc; Zabít nudu; Lepší vztahy
6. NOVÉ ZKUŠENOSTI	Co je jinak?	Volnost; Pochopení svobody; Pozůstatky COVIDu

Zdroj: Vlastní výzkum 2022-2023

5 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

Klíčovým krokem analytického procesu IPA je interpretace. Aktuální interpretace je "pro" cokoli, co text jednoznačně implikuje, pro zamýšlený význam textu (Smith, Flowers a Larkin in Koutná Kostínková a Čermák, 2013, s. 21). Interpretace IPA je pevně zakotvena v textu a chápe, že každý výzkumník píše z perspektivy vlastního života. Shinebourne zmiňuje (In Koutná Kostínková a Čermák, 2013, s. 22), že všechny výklady dat jsou svým stylem shrnuty v dřívějším zážitku, a tak nelze nemít predispozice k danému tématu – schovává se v tom, co jsme zažili. Nelze dopředu zjistit, co pro nás je důležité, protože i naše myšlenky, chování a jednání se transformují v průběhu výzkumného šetření. A právě díky tomu je IPA pružná a reprodukovatelná, mění se v průběhu. Záleží, kdo ji tvoří a jaké má životní zkušenosti.

Jednotlivá témata by byla poměrně plochým a nevýrazným popisem zážitků člověka. Interpretace by proto měly zdůraznit konkrétní způsob, jakým je předmět pro daného člověka důležitý (Smith in Koutná Kostínková a Čermák, 2013, s. 23). Čtenář se dozvídá o obecných trendech odhalených analýzou i o světě konkrétních respondentů, kteří se podělili o své příběhy, a to díky kombinaci obou pohledů, čímž je zachována integrita zkoumané problematiky. Výsledky můžeme prezentovat stručným popisem zjištění jako seznam témat nebo diagram. Před podrobným rozebráním jednotlivých témat tak čtenář získá širší pohled na daný jev. Pokud existuje hierarchie mezi nadřazenými tématy (mnoho nadřazených témat, další pod nimi), má smysl postupně projít každé z nich. Po vymezení základního pojmu tématu se podrobněji věnujeme tomu, jak si jej jednotliví respondenti představují (Koutná Kostínková a Čermák, 2013, s. 23). Příběhy účastníků, které jsme shromáždili během rozhovorů, slouží k podpoře interpretace.

5.1 Začátky

❖ Nereálnost pandemie

Když se na konci roku 2019 začalo mluvit o tom, že se v Číně šíří nějaký nebezpečný vir, nikdo z nás nevěděl, co to bude znamenat pro celou planetu. Někteří se báli, další si mysleli, že se to zveličuje a nic velkého z toho nebude. Někteří nevěřili, že je to pravda, a to je i případ několika námi vybraných samoživitelů. S1 byl zpočátku velice skeptický k tomu, že by se z COVIDu mohla stát nebezpečná nemoc, sám říká (ř. 3-4): „*Já už jsem zažil*

několik takových zpráv, tak jsem to nebral moc vážně, bo předtím z toho nikdy nic nebylo, víš?“ Samoživitel vzpomíná na předešlé časy, kdy se řešilo, jestli z té či té nemoci bude pandemie, S1 (ř. 6-7): *„O takových věcech se už kolikrát mluvilo, ale nikdy z toho nic nebylo, akorát z minulosti to známe, takže jsem to fakt ze začátku neřešil, bo mi to přišlo nereálné.“* Ve stejném duchu se nesly myšlenky i dalších samoživitelů. S2 (ř. 3-4): *„Ano, poprvé jsem o tom slyšela ve zprávách, že se to objevilo v Číně, to mě nechávalo klidnou.“* S2 (ř. 4): *„..., protože to bylo daleko a myslela jsem si, že se to sem nedostane.“* Tato nedůvěra panovala napříč většinou námi vybraných samoživitelů, někteří sami řekli, že pro ně nemá cenu řešit něco, co není oficiální, např. S4 (ř. 3): *„Jo, první myšlenky. No, moc jsem to neřešila, nebudu se trápit věcmi, které nejsou ofiko potvrzené.“* Jedním z důvodů, proč samoživitelé nevěřili tomu, že přichází pandemie, mohly být zmiňované zvěsti o pandemiích, ze kterých pandemie nikdy nevzešla. Jiným důvodem, a mnohem výstižnějším pro tuto skupinu lidí, může být to, že nemají čas myslet na takové věci. Osamocený rodič dvou dětí, jako jsou všichni naši samoživitelé, musí zastávat roli matky i otce, pracovat, starat se, aby dítě bylo úspěšné ve škole, mělo dost kamarádů a činností, které dítě zabaví, jako kroužky či sport. Do toho všeho se osamělý rodič musí starat o domácnost a o sebe, aby při takovéto míře vyčerpání nespádl do nepohody. S4 (ř. 5-6) říká: *„Jen párkrát z toho bylo opravdu něco, tak jsem se moc nestresovala.“*

❖ Obavy

Poté, co se oficiálně potvrdilo, že se COVID nedá zastavit a že se stal nemocí, která se šíří po celém světě, reagoval každý různě. S1 (ř. 10) dobře vystihl danou situaci: *„Víš jak, přišlo mi to nereálné.“* Někteří tomu nevěřili, další říkali, že vědci dělají z komára velblouda. Ale velká část lidí se bála, a oprávněně. Reakce S2 (ř. 4-5) byla taková: *„Později, jak rostla čísla nakažených a přibývaly země, ve kterých se to objevilo, začala jsem se trochu bát.“* A je to pochopitelné. Nikdo pořádně nevěděl, odkud COVID „přišel“, jakými všemi způsoby se přenáší a jak se proti němu můžeme bránit. S2 (ř. 7-8) dále říká: *„No, měla jsem z toho strach, protože jsem moc nevěděla, o co jde, a ani kde se to pořádně vzalo.“* Pro dospělé lidi nebylo jednoduché chápat, co je to COVID. Pro rodiče to bylo o to náročnější, jelikož si museli s dětmi sednout a snažit se jim vysvětlit situaci, která se dělá, i když o ní sami neměli dostatek informací. To podotýká i S3 (ř. 4-5): *„Cítila jsem úzkost z možného dopadu, který by virus mohl mít na náš každodenní život, a z toho, jak se v této situaci budeme orientovat.“* Jak jsme výše zmínili, nedostatek informací byl problém pro všechny, kteří chtěli COVID více pochopit, porozumět, čemu se vlastně máme bránit, co ta nemoc

způsobuje, bohužel informace nebyly k dostání. S4 (ř. 8-9) to popisuje následovně: „*Později už to byl vyloženě stres a chaos, protože každý říkal něco jiného, nikdo nevěděl, odkud brát kvalitní informace.*“ A nikdo se nemůže naší samoživitelce divit, protože jak zmínila, informace různých kvalit k nám přicházely ze všech stran, nikdo nevěděl, čemu může věřit, ovlivnilo to všední dny mnoha lidí. Hlavním úkolem pro nás, běžné občany, kromě dodržování pravidel týkajících se COVIDu, bylo udržet se v klidu a pohodě, S3 (ř. 11): „*Celkově to bylo náročné období, ale snažila jsem se zůstat pozitivní.*“

❖ Co první?

Najednou jsme museli začít řešit problémy, které by nikoho pár měsíců předtím ani nenapadly. Objevilo se pravidlo 3R – roušky, ruce, rozestup. A tak Češi začali vyrábět domácí roušky, což inspirovalo celý svět. Bohužel ne každý měl dostatek času na šití roušek či výrobu dezinfekce, jelikož se musel starat o rodinu, to popisuje S2 (ř. 50-51): „*Využila jsem banku na roušky, kterou sjednal starosta naší vesnice na obecním úřadě, každý občan si mohl vyzvednout ručně šité roušky a lahvičky s dezinfekcí.*“ Stejně tak podotýká S3 (ř. 13-14): „*Nejprve jsem řešila, jak zajistit, aby moje rodina měla potřebné zásoby a prostředky k tomu, aby zůstala v bezpečí a zdravá.*“ a S3 (ř. 14): „*To zahrnovalo nákup dezinfekce a výrobu masek.*“

❖ COVID a děti

Velkým tématem, které museli rodiče řešit, bylo, jak vysvětlit svým dětem téma COVID a věci týkajících se COVIDu. Někteří zmínili, že starší děti už o tom věděly, a tak jim nic moc vysvětlovat nemuseli, S2 (ř. 22): „*Starší dcera už věděla, o co jde, měla informace ze školy a taky z internetu.*“ a mladším to srozumitelně vysvětlili. S2 (ř. 22-24): „*... a s tou mladší jsme s i o tom spolu povídaly, snažila jsem se jí vysvětlit, že to není nic tak vážného a uklidnit ji, aby se nebála.*“ Jiní nerozlišovali své děti podle věku a nechtěli je tímto tématem příliš zatěžovat, třeba jako S1 (ř. 31-32): „*No, víš jak, ono to nebylo těžké jim vysvětlit, že teď budeme muset být hodně doma, protože se šíří něco jako nebezpečná chřipka.*“ Hlavní pro všechny rodiče bylo, aby jejich děti dodržovaly hygienické nařízení, jak zmiňuje S3 (ř. 25-26): „*Zdůraznila jsem, že je důležité, aby zůstaly v bezpečí a zdravé tím, že si budou často mýt ruce, nosit roušky a dodržovat sociální odstup.*“ Během rozhovorů jsme se našich samoživitelů ptali také na to, jestli svým dětem museli často opakovat, co se smí a nesmí, a na co si mají dávat pozor, když šly mimo domov. S2 (ř. 73-74) to popsala následovně: „*Akorát vždycky při odchodu z domu jsem jim připomínala, ať nezapomenou roušku a při návratu jsem apelovala na umytí rukou, ale to apeluji i teď, i když je COVID už za*

námi. “ Stejně to hodnotí i S4 (ř. 58-59): „ ...oni to zvládali v pohodě, dodržovali, co měli, takže jsem jim věřila, že nebudou dělat problémy zbytečně. “

❖ Covidové fámy

Všichni jsme museli řešit pravdivost informací, které se týkaly COVIDu. Informace na nás „padaly“ ze všech stran, a tak jsme museli pečlivě vnímat, které jsou a které nejsou pravdivé, podstatné nebo důležité. Rodiče museli vysvětlovat svým dětem hodně nových věcí, pojmů a souvislostí. S3 (ř. 23-24) zmiňuje: „*Snažila jsem se jim situaci vysvětlit způsobem, který byl přiměřený jejich věku a snadno pochopitelný.*“ Stejně to vnímal i S1 (ř. 35-38): „*Ale teda normálně jsem jim vysvětlil, že budeme doma, že budou mít teď školu na počítačích, snažil jsem se je tím neotravovat moc, jen základní informace prostě.*“ Rodiče se museli také potýkat s tím, že jejich děti mohou od svých kamarádů či z jiných zdrojů nalézt informace, které by mohly být nepravdivé či zavádějící a které by je mohly vystrašit. To zmínil S1 (ř. 32-34): „*Horší byla ta panika a strach, když třeba od kamarádů nebo spolužáků předtím slyšeli, že všichni umřeme, že to už určitě mají všichni na světě.*“ A pokračuje (ř. 39-40): „*Ale prostě spíš jsem byl nasraný na ostatní rodiče, co to říkají před děckama.*“ Šíření různých nepravdivých informací bylo mezi lidmi rozsáhlé, proto rodiče museli dbát na to, aby jejich děti byly v dobré náladě nebo alespoň aby nepropadaly panice a strachu, to podotýká i S3 (ř. 28-29): „*Po celou dobu pandemie jsem se také snažila udržovat s dětmi otevřenou komunikaci, pravidelně jsem je kontrolovala, abych zjistila, jak se cítí, a řešila s nimi jejich obavy a strachy.*“

5.2 Doma

❖ Hlídaní

Jedním z hlavních problémů, kterému museli rodiče čelit, bylo zajištění hlídání během jejich pracovní doby. Způsobilo to uzavření škol, které přišlo v březnu roku 2020. Najednou rodiče museli řešit, jak zajistí připojení svých dětí k on-line výuce, aby nezaostávaly vedle ostatních spolužáků. Samoživitelé to v této době měli těžší oproti úplným rodinám tím, že by při přechodu na ošetřovné, které pro účely starání se o dítě či děti pozměnila tehdejší vláda, ztratili část svých příjmů, a to by pro ně a jejich rodinu mohlo být kritické. Museli tedy najít někoho, kdo by jim dítě nejen pohlídal, ale zároveň dával pozor, aby dítě či děti byly aktivní během výuky. To mohl zajistit buď někdo v rodině, kdo nepracoval, někdo z přátel, kdo měl například taky děti doma a „zůstal“ doma na ošetřovném, byl na rodičovské nebo si mohli zaplatit placené hlídání. S1 (ř. 43-44) popisuje tuto situaci následovně:

„No, prvně došla mamka, ona je v důchodu, víš co, tak byla ráda, že může nějak pomoci, já mám v baráku místa volného dost, tak u nás byla, když se ty školy zavřely.“ Mít rodiče, kteří již nepracují a kteří jsou ochotní pohlídat děti, byla pro osamocené rodiče asi ta nejlepší možnost. Podobnou pomoc měla i S2 (ř. 28-30): „Ve dnech, kdy jsem si musela odběhnout do práce na jednání, pohlídal holky bývalý manžel nebo moje mamka.“ Ale ani tato forma pomoci nebyla bez problému, jak dále S1 (ř. 44-47) popisuje: „To bylo ze začátku teda taky peklo, protože jsem musel učit ju, jak zapnout ty programy na počítači, to bylo něco, ti řeknu, no naštěstí se to kluci naučili rychle, tak ona jen hlídala, aby u toho seděli a nedělali jiné věci, takže já jsem to měl vyřešené takhle.“ S3 (ř. 34-35) nám sdělila, že jí byly nabídnuty různé druhy pomoci: „Někteří se nabídli, že mi děti pohlídají, zatímco já budu pracovat, jiní si je vzali třeba na pár dnů nebo zařídili nějaké pochůzky.“ Ti ze samoživitelů, kteří měli starší děti, nevyužili žádné formy hlídání, jak např. popisuje S4 (ř. 36-37): „Já jsem je radši nechala na pokoji, kdyby padlo slovo o hlídání, tak se se mnou ani jeden nebaví.“ Jediná z našich samoživitelek, která vzhledem ke svojí práci nemohla být na home-office, využila hlídání, jak S3 říká: „Párkrát jsem si musela najmout chůvu, aby mi děti pohlídala v pracovní době, protože nikdo nemohl.“ V tomto případě nás během rozhovoru zajímalo, jak samoživitelka postupovala při výběru chůvy na hlídání, ta uvedla S3 (ř. 38-39): „Šla jsem na jistotu a zeptala se kamarádek, které s tímto měly zkušenost, a ty mi doporučily nějaké slečny, s kterými měly dobrou zkušenost.“ Rodiče se staršími dětmi, které nebyly pod dozorem rodiny nebo chův, ale ani tak nepřišly o dohled, jak přiznává S4 (ř. 37): „Akorát teda jsem kontrolovala občas, jestli jsou fakt připojení, nebo nehrajou hry, no.“

❖ Co mě tíží?

Jedním z témat, které jsme se samoživiteli během rozhovorů řešili, bylo i to, co jim činilo problémy. Samoživitelé jsou křehká skupina i během normálních časů, kdy není krize, mají toho hodně na svých bedrech, a proto nás zajímalo, co naši skupinku samoživitelů nejvíce trápilo, co jim činilo problémy. Podle S3 (ř. 45-46): „Bylo náročné zvládat práci, péči o děti a držet krok s neustále se měnícími pandemickými předpisy. Vyžadovalo to velkou míru trpělivosti.“ S čímž souhlasí i výrok S4 (ř. 42-43), která pracuje jako učitelka: „Ono se to všechno vlastně proplétá, nejhorší bylo nenechat si přerůst práci přes hlavu, protože pak by to odnesly děcka, studenti i já.“ Jediný muž z naší vybrané skupinky samoživitelů to prožíval ale odlišně S1 (ř. 61-62): „Já nemyslím, že bych nějaké velké problémy, nejhorší bylo udržet kluky zabavené, aby nezačali vymýšlet nějaké capiny.“ Což i dále rozvíjí S1 (ř. 62-65): „Takže jsme chodili hodně na výlety, když na to bylo počasí,

deskovky jsme nakoupili, psko jsem jim koupil s dvěma ovladači, víš co, já jsem to měl taky jako malý, nebyli na tom furt a občas jsme od nich potřebovali taky klid. Ten od neteře si na tom s nima zapářil taky, když už z nich byli unavení, víš co?“ Rodiče ale také museli řešit nákupy elektronických zařízení, aby se jejich děti mohly účastnit on-line výuky, což potvrzuje S2 (ř. 42-43): „Musel jsem taky zajistit třetí notebook, aby každá z dcer měla svůj a nemusely si ho půjčovat jako předtím.“ Pro mnoho samoživitelů, kteří zůstali pracovat z domu, to byla velká změna, jelikož na to nebyli zvyklí, což popisuje S2 (ř. 41-42): „A to se najednou změnilo v tom, že jsme všechny tři zůstaly doma. Bylo hodně náročné skloubit svoji práci z domu a zároveň dohlížet na výuku mladší dcery.“

5.3 Práce

❖ Práce, domácí práce a školní práce

Pandemie COVID zapříčinila také to, pracoval z domu, pokud to zaměstnavatel dovolil. S1 (ř. 23-25) popisuje začátek pandemie: „Ale na tom začátku jsme ještě chodili normálně do práce, akorát jsme omezili meetingy, ty jsme měli přes Zoom.“ Na začátku roku 2020, kdy probíhala první vlna pandemie, nebylo mnoho případů nákazy COVIDem, proto ještě lidé zůstávali ve svých kancelářích. To probíhalo až do podzimu, kdy se COVID mezi lidmi začal šířit víc a víc, v tu dobu šel i S1 (ř. 25-26) na home-office: „To tak bylo vlastně až do začátku října, pak se ten COVID začal šířit hodně, tak už jsme byli vlastně full-time na home-office.“ Stejně to měla i S2 (ř. 17-18), která říká: „Ano, v období pandemie jsem mohla pracovat z domu. Akorát občas jsem musela zaběhnout do práce vyřešit neodkladné věci s vedením. Ale většinu jsem si mohla podělat z domova.“ Naše samoživitelka, která pracuje jako učitelka, přiznala, že pro ni byly nejtěžší novinky v práci. Říká S4 (ř. 45-46): „To určitě práce, protože toho bylo najednou hodně, co se naučit a s čím se naučit, různé aplikace fungovaly různě, takže tohle bylo nejhorší.“ Pro učitele to podle ní nebylo jednoduché období, jelikož podotýká S4 (ř. 12-13): „Do toho se učit s novými programy pro on-line komunikaci a musela jsem změnit styl učení stejně jako asi všichni učitelé, víte?“ Ale dále S4 (ř. 46-47) říká: „Naštěstí to nebylo nic závažného, co by se nedalo zvládnout, když se člověk snaží.“ Dalším faktorem, který na samoživitele působil, byla nečekaná míra úkolů, které najednou jejich děti dostávaly. Museli si najít nebo vytvořit systém, který pro ně fungoval, jak říká S2 (ř. 59-60): „Bylo to hodně náročné, zejména to, že jsme byly pořád spolu doma a holky si dělaly školu, já v mezičase práci.“ S touto myšlenkou souhlasí i S3 (ř. 46-48), která podotýká: „Současně pracovat a pomáhat dítěti ve škole bylo

obtížné, protože jsem musela skloubit obě povinnosti a zajistit, aby se mým dětem dostávalo podpory a vedení, které potřebovaly k úspěchu v on-line učení.“

5.4 Kvalitní informace

❖ Kde hledat, změna nařízení

Jedním z témat, které jsme se samoživiteli probírali, byl zdroj informací, ze kterých čerpali data o COVIDu a vládní nařízení. K tomu S1 (ř. 67-69) říká: *„Tak hlavně z televize, že, protože na netu se už předtím šířily kdejaké koko... capiny, tak jsem radši spoléhal na televizi. Pak mi mladý od neteře ještě poslal toho Feriho, ten to měl dobře udělaný, tak toho jsem sledoval.“* Co se týče téma zdroje informací, shodli se na něm všichni naši osamocení rodiče. S2 (ř. 66-67) uvádí: *„Většinu informací jsem pochytala z televize, ale samozřejmě jsem si spoustu věcí ověřovala na internetu na seriózních webech.“* Také se shodli na tom, že na sociálních sítích se šířily nepřesné informace, jak výše zmiňuje S1, tak i S4 (ř. 54-55) reflektuje: *„Vládní kanály ano, pak Českou televizi a Twitter hodně. Prvně jsem byla na Facebooku, ale tam se pak šířily bludy, to bylo neskutečné, určitě jste to viděl taky.“* Naši samoživitelé se také shodují ohledně toho, že se nařízení měnila příliš často, jak podotýká S3 (ř. 52-54): *„Jo, především oficiální kanály a televizní zprávy. Akorát v tu dobu bylo zvykem mít 5 tiskovek denně, takže bylo jedno, jestli se člověk dívá nebo nedívá, protože vše za 2 hodiny mohlo být jinak a často bylo.“*

5.5 Sociální vztahy

❖ Kontakt s druhou stranou

Jestli pandemie COVIDu omezila něco ve větší míře, tak to byl kontakt s blízkými. Z oslav, návštěv a schůzek jsme byli nuceni přesunout se do on-line prostoru. Místo toho, aby rodiče posílali děti ven, chtěli, aby zůstávaly doma. S3 (ř. 60-61) to vyřešila takto: *„Naplánovala jsem pravidelné videohovory s rodinou a přáteli, což nám pomohlo zůstat ve spojení a udržovat naše vztahy navzdory fyzické vzdálenosti.“* Dále S4 (ř. 62-65) zmiňuje, že podporovala i své děti v tom, aby udržovaly kontakty s kamarády: *„Děcka jsem také povzbuzovala, aby byly v kontaktu se svými přáteli prostřednictvím sociálních médií a videohovorů, tady jsem ale dávala pozor, aby to byla nějaká kvalitní aplikace, takže jsme se s rodiči jejich kamarádů, což jsou většinou děti ze třídy, dohodli na jedné aplikaci.“* S tímto se shoduje i výrok S2 (ř. 79-80): *„A co se týká mých přátel, také jsme si často volali a psali na sociálních sítích, s kamarádkami jsme si vytvořily skupinu.“* Rodiče museli také

najít zábavu pro své děti. Pandemie byla ale dlouhá, takže těch aktivit, které vymýšleli, bylo mnoho. S2 (ř. 81-84) zmiňuje: „*Takže tak jsem se nějak udržovala v dobré náladě a co se týče holek, snažila jsem se doma vymýšlet nějakou zábavu. Starší dcera od bývalého manžela dostala k narozeninám Xbox, takže i na tom jsme se doma hodně zabavily.*“ Rodiče opravdu využívali vše, co mohli, aby zabavili nejen sebe, ale i své děti, to podotýká i S4 (ř. 62-63): „*Když to šlo, tak jsme zajeli třeba do lesa na procházku nebo jsme hráli hry, když se mi je podařilo přemluvit.*“

❖ Selfcare

Důležitou součástí celé pandemie byla i tzv. „sebepečie“. Občas toho bylo na každého moc, když si přečetl, kolik přibýlo případů, kolik lidí na COVID umřelo nebo jak jsou nemocnice přetížené. Proto jsme se při našich rozhovorech samoživitelů ptali, jak se vypořádávali s emocemi během pandemie. S3 nám výše pověděla, že sobě a svým dětem naplánovala pravidelné videohovory s rodinou a přáteli a dále uvádí (ř. 61-62): „*To nám dalo příležitost dohnat čas, sdílet příběhy a zůstat ve spojení navzdory problémům pandemie.*“ Podobně to měla i S2, která uvedla, že si na sociální síti vytvořily skupinu s kamarádkami, o které říká (ř. 80-81): „*Do které jsme si psaly příhody a dojmy z on-line výuky našich dětí, to bylo někdy tak šilené, až nás to vlastně pobavilo.*“ Ale také S2 (ř. 94-95) uvedla: „*Občas jsem si nalila skleničku dobrého vína u telefonátu s kamarádkou a probraly jsme vše, co nás trápilo.*“ S čímž by se dokázal ztotožnit i S1 (ř. 79-80): „*Já jsem si dal občas večer s mladýma panáka, když u nás byli, protože občas toho bylo moc.*“

❖ Bližší vztahy

Jednou z věcí, na které se shodli všichni naši samoživitelé, bylo sblížení se se svými dětmi a zlepšení vztahů mezi sebou. Také se shodli na tom, že bez pandemie by nestrávili tolik času spolu s dětmi. S1 (ř. 80) uvedl: „*Rozhodně to náš vztah utužilo, bez toho bychom spolu tolik času nestrávili.*“ Stejně tak zmiňuje i S2 (ř. 87-88): „*Ano, tím, že jsem byla s nimi každý den doma, donutilo nás to více spolu mluvit, ptala jsem se na spolužáky, které jsem zaslechla během hovoru, na paní učitelky.*“ A dále S2 (ř. 88-89) podotýká: „*Holky byly sdílnější, vždycky, když mluvil nějaký spolužák a šlo to slyšet, vždycky mi o něm něco řekly.*“ Ani S3 (ř. 77-78) není výjimkou: „*Jedním z pozitivních výsledků byla možnost trávit více času s dětmi. Skrz opatření jsme byli nuceni častěji zůstat doma a hledat nové způsoby, jak se s nimi spojit a společně se bavit.*“ A dále S3 (ř. 78-80) uvádí: „*Hráli jsme deskové hry, sledovali filmy, společně vařili a chodili na procházky do přírody, což nás jako rodinu sblížilo.*“ Shoduje se na tom i S4 (ř. 65-66), která měla nejstarší děti ze všech

námi vybraných samoživitelů, které byly v období, kdy se děti často odcizují od svých rodičů: „*Určitě, to jednoznačně. Na to, že oba byli v pubertě, tak se se mnou bavili hodně a myslím, že to náš vztah zlepšilo.*“

5.6 Nové zkušenosti

❖ Co je jinak?

V poslední části jsme s osamělými rodiči řešili, jestli pandemie ovlivnila jejich život nějakým zásadním způsobem, nebo jestli měla nějaký pozitivní vliv. COVID mnoha lidem ublížil nejen po fyzické, ale i po psychické stránce. Odloučení, izolace, časté změny toho, co se může a co ne, stres – to všechno mohlo zapříčinit řadu věcí, které člověk neočekával. S3 (ř. 72-73) se k tomu vyjádřila následovně: „*Jedním z dopadů je zvýšený stres a úzkost, které s sebou nejistota spojená s pandemií přinesla. Jako rodič jsem se obávala o zdraví a bezpečnost svých dětí.*“ a S3 (ř. 73-75) dále pokračuje: „*Pandemie nás také donutila přizpůsobit se novým výzvám, jako je učení na dálku a omezené sociální kontakty, což bylo obtížné jako pro mě, tak pro děti.*“ Dále ale rodiče samoživitelé zmiňovali především pozitivnější věci, jako S2 (ř. 97-98): „*Řekla bych, že si více vážím toho, že si můžu zajít na kávu, do divadla a volně se sejít s přáteli.*“ a S2 (ř. 98-99): „*To jsem dříve brala jako samozřejmost a potom, co to vše zavřeli, už si toho více vážím.*“ V tomto duchu se vyjádřila i S4 (ř. 80-81): „*Úplně přímo ne, jen si teď vážím víc svobody toho, že můžu někam jít, nemusím mít roušku, můžu odcestovat. To je fajn.*“

6 SHRUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

V praktické části naší bakalářské práce jsme se zpočátku věnovali popisu metodologické části výzkumu. Poté jsme si rozebrali, jak se ve kvalitativním výzkumu postupuje pomocí interpretativní fenomenologické analýzy. Na základě našeho výzkumu si níže představíme výsledky. Dle výše definovaného cíle jsme chtěli zjistit a popsat, jaké jsou zkušenosti samoživitelů s pandemií COVID-19. Na základě tohoto stanoveného cíle jsme si definovali dalších pět dílčích cílů, skrz které jsme se snažili zjistit a popsat, jaké jsou zkušenosti samoživitelů s nastavováním domácího režimu, pracovního režimu, se získáváním informací a také změny ve vztazích, a to vše během pandemie COVID-19.

Níže si odpovíme na jednotlivé výzkumné otázky a jako poslední odpovíme na naši hlavní výzkumnou otázku.

VO1: Jaké jsou zkušenosti samoživitelů se začátky pandemie COVID-19?

Pro naše samoživitele bylo zpočátku těžké uvěřit, že je pandemie za rohem, ale po pochopení, že jsou tyto informace pravdivé, museli začít řešit vyvstávající problémy. To, že nechtěli věřit „příchodu“ pandemie, si někteří z našich samoživitelů obhajovali tím, že to nebylo poprvé, co něco takového slyšeli. Když se pandemie oficiálně potvrdila, zmiňovali emoce jako úzkost, strach, stres. Stále jim to přišlo nereálné, ale s nárůstem počtu nakažených museli řešit, jak ochránit sebe a svou rodinu. Nakupovali dezinfekce a roušky, nebo si je doma sami vyráběli.

VO2: Jaké jsou zkušenosti samoživitelů s nastavováním domácího režimu během pandemie COVID-19?

Naši samoživitelé se museli také vypořádat se změnami u nich doma, děti najednou neodcházely do školy, musely sedět u počítače či notebooku a mít školu v on-line režimu. S tím se naši samoživitelé vypořádali různě, někteří využili možnosti hlídání prarodičů, jiných členů rodiny nebo přátel. Jedna ze samoživitelek také využila chůvy na hlídání, výběr chůvy konzultovala s kamarádkami, které s touto formou hlídání měly zkušenosti. Samoživitelé se nám také vyjádřili, že pro ně bylo těžké skloubit nastavit domácí režim takovým stylem, aby jim nepřerostla práce přes hlavu, děti byly zabavené a neprováděly neplechu. A tak chodili s dětmi na procházky, jezdili na výlet nebo nakupovali hry a herní zařízení, aby měli, jak trávit spoustu volného času.

VO3: *Jaké jsou zkušenosti samoživitelů se změnami pracovního režimu během pandemie COVID-19?*

Pandemie ovlivnila i to, kde naši samoživitele pracovali, tři ze čtyř našich samoživitelů se ať už dříve či později přesunuli na home-office. Shodli se na tom, že pracovat z domu a zároveň mít i děti doma, bylo náročné, museli skloubit povinnosti, řešit nové problémy a být oporou jejich dětí, aby měly dobrý prospěch i při on-line výuce. Pro naši samoživitelku, která pracuje jako učitelka, bylo těžké pracovat s novými programy, které používala při výuce. Takové opakovaně zmínili, že děti najednou dostávaly více úkolů, než tomu bylo za běžného režimu, a tak nad nimi strávili více času, než byli zvyklí, protože to našim samoživitelům zasahovalo do práce.

VO4: *Jaké jsou zkušenosti samoživitelů se získáváním informací během pandemie COVID-19?*

Tématem, které se opakovaně vynořovalo, a to u všech našich samoživitelů, bylo hledání kvalitních a důvěryhodných informací ohledně pandemie COVID-19. Všichni naši samoživitelé se shodli na tom, že informace čerpali z oficiálních vládních zdrojů nebo z televize, snažili se zjišťovat informace i z jiných zdrojů, ale ty označili za nepřesné, nekvalitní či zavádějící. Museli také vysvětlovat svým dětem, co se vlastně dělo, jak se měly chovat a na co si měly dávat pozor.

VO5: *Jaké změny ve vztazích samoživitelé vnímali během pandemie COVID-19?*

Pandemie na čas změnila kontakt s blízkými, proto se všichni vydali na on-line cestu, jak zmínili i naši samoživitelé. Místo oslav a návštěv si plánovali videohovory s rodinou či přáteli. A podporovali v tom i své ratolesti, pomáhali jim udržovat kontakt s jejich kamarády pomocí předem domluvených aplikací, které byly pro děti bezpečné a na kterých mohly komunikovat se svými kamarády. Všichni naši samoživitelé měli společný názor, že se díky pandemii zlepšily jejich vztahy s dětmi a bez pandemie by své děti tolik nepoznali.

Nyní se po zodpovězení dílčích výzkumných otázek pokusíme odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Jaké zkušenosti mají samoživitelé s pandemií COVID-19?*

Na základě výpovědí našich samoživitelů můžeme říct, že prožívali pandemické období velice podobně. Každá rodina si musela najít systém, který jí vyhovoval, a podle toho se řídit. Nebylo pro ně jednoduché skloubit home-office s tak trochu jiným „home-officem“, čímž myslíme péči o rodinu a o domácnost. Museli přijít na způsob, jak udržet nejen děti v dobré náladě, ale i sebe, což bylo mnohdy důležitější pro kvalitní fungování domácnosti.

Také se museli vypořádat s novými nástrahami, jako bylo šíření nepravdivých informací mezi dětmi, nové aplikace, které děti používaly ke studii, nebo třeba vymyšlení nových a nových aktivit, aby zůstali aktivní.

6.1 Limity výzkumu

Výsledky našeho výzkumu vyplývají z rozhovorů, které proběhly se čtyřmi samoživiteli, kteří se svými rodinami prožili období pandemie COVID-19. Vzhledem k tomu, že zkušenosti a dojmy každého účastníka jsou natolik jedinečné a subjektivní, mohla být naše výzkumná zjištění v důsledku toho poněkud zkreslená. Výzkumník také vnáší do výzkumného procesu osobní zkušenosti, emoce a vnímání daného jevu. Specifická výzkumná strategie IPA, kterou jsme zvolili, však tato omezení zohledňuje a z pohledu výzkumníka jsou akceptovatelná. Bezpochyby jsme nijak záměrně neměnili výsledky výzkumu. Naopak, v souladu s metodou IPA bylo naším cílem pochopit aktuální prožívání účastníků a v rámci toho jejich prožitky představují výzkumný výstup společného sdílení výzkumníka a účastníka. Reflexe výzkumníka slouží k zajištění validity výsledků studie v rámci interpretativní fenomenologické analýzy. Člověk může požádat jiného, nezávislého jedince, aby přeformuloval pojmy relevantní pro téma výzkumu, nebo může vést dialog sám se sebou na základě vlastní zkušenosti s tématem.

Limitem našeho výzkumu může být míra otevřenosti mluvit o tomto tématu, které je ve společnosti velice rezonované, existuje na něj spousta různých názorů, a ne každý může být ochotný sdělit, co si opravdu myslí a co zažíval. Někteří z našich účastníků téma lehce zlehčovali, to může znamenat cokoliv – nechut' se o tématu bavit; názor, s kterým by výzkumník nemusel souhlasit.

ZÁVĚR

Samoživitelem se může stát kdokoliv z rodičů. Může to přijít samo a dobrovolně cestou rozvodu, může k tomu vést těžká cesta plná nečekaných překážek a pastí, ze kterých se není jednoduché dostat. Také se samoživitelem může člověk stát, pokud umře jeho drahá polovička. Samoživitelství je často zmiňované téma, které se ale neřeší v takové míře, jakou by si zasloužilo. Osamocení rodiče často nepotřebují jen finanční či materiální pomoc, chybí jim i duševní podpora. V krizích na sebe musíme všichni dávat pozor, samoživitelé ale musí zastávat roli obou rodičů, a proto tato bakalářská práce měla za cíl porozumět zkušenostem samoživitelů s pandemií COVID-19. Vhledem do rodinné i pracovní stránky života jsme se snažili porozumět, jaké zkušenosti s pandemií mají a zjistit a popsat dané zkušenosti, které prožívali.

Jako první jsme si museli definovat, co je to rodina, jaké má funkce a jaké existují typy rodiny, následně jsme se přesunuli na neúplnou rodinu, popsali jsme, jak může tato vypadat, jak to uvnitř této rodiny funguje. Následně jsme se přesunuli k tomu, jaké problémy tyto neúplné rodiny mají, jakých sociálních služeb můžou využít a jakých dávek. V poslední kapitole teoretické části jsme řešili téma COVID-19, stručně jsme rozebrali tuto nemoc a následně jsme si rozebrali, jakým úskalím samoživitelé a jejich rodiny čelili. Poté jsme přešli na praktickou část bakalářské práce, kde jsme si stanovili výzkumné cíle a otázky, popsali jsme výzkumnou strategii, výzkumnou jednotku a výzkumný nástroj, kterým byl hloubkový polostrukturovaný rozhovor. Definovali jsme si metodu analýzy dat a postup analýzy našeho výzkumu, ve kterém jsme použili interpretativní fenomenologickou analýzu. Následně jsme již pokročili k rozhovorům, které jsme se vedli s našimi samoživiteli, a díky kterým jsme mohli nahlédnout do jejich života během pandemie COVID-19.

Toto výzkumné šetření nám umožnilo vžít se do života samoživitelů prožívajících běžný život během celosvětové pandemické krize. Bezprostřední řešení problémů, které vyvstávaly, nové a neřešené situace, kterým museli čelit, omezení kontaktů s blízkými, vymýšlení nových a nových aktivit pro sebe i své děti. O tom všem jsme se s účastníky našeho výzkumu bavili a snažili se vcítit do jejich pohledu na danou situaci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách. *Zákony pro lidi – Sbíрка zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.
- [2] 111/2006 Sb. Zákon o pomoci v hmotné nouzi. *Zákony pro lidi – Sbíрка zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>.
- [3] 117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře. *Zákony pro lidi – Sbíрка zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>.
- [4] 89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). *Zákony pro lidi – Sbíрка zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 23.02.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>.
- [5] *Analyza dopady opatření_201124.pdf* - Disk Google. [online]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1J28k3W8Bc_3HzMQ7seX92m9ReoVeW4qf/view.
- [6] COVID-19 Collaborations. *De Gruyter* [online]. Copyright © Walter de Gruyter GmbH 2023 [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.56687/9781447364504/html?lang=en>.
- [7] COVID-19: úvod, inkubační doba, původce a sezónnost ... | NZIP. *NZIP – Národní zdravotnický informační portál* [online]. Copyright © Andrii Vodolazhskiy [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/447-covid-19-zakladni-informace>.
- [8] ČÁBALOVÁ, Dagmar, 2011. *Pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-7517-3.
- [9] FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozš. a aktualiz. vyd.* Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5046-0.
- [10] GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
- [11] HENDL, Jan, 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- [12] Just a moment.... *ResearchGate | Find and share research* [online]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/281745581_Interpretativni_fenomenologicka_analyza.
- [13] KOPECKÁ, Ilona, 2011-. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3877-2.
- [14] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

- [15] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2.
- [16] MATOUŠEK, Oldřich, 2015. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0968-3.
- [17] PALONCYOVÁ, Jana et al., 2019. *Neúplné rodiny*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-357-9. Paq Research.
- [18] PROKOP, Jiří, 2001. *Sociologie výchovy a školy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-535-4.
- [19] Situace samoživitelů a samoživitelek v koronavirové krizi | Stem.cz. *Stem.cz | Empirický výzkum pro fungující demokracii* [online]. Copyright © Copyright Stem, powered by [cit. 15.03.2023]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/situace-samozivitelu-a-samozivitelek-v-koronavirove-krizi/>.
- [20] SOBOTKOVÁ, Irena, 2012. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0217-2.
- [21] Sociální služby. *Průvodce* [online]. Copyright © [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/socialni-sluzby-1>.
- [22] Státní sociální podpora. *Průvodce* [online]. Copyright © [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statni-socialni-podpora>.
- [23] ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar, 2019. *Pedagogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-1190-3.
- [24] ŠŤASTNÁ, Anna, 2009. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-038-7.
- [25] ŠULOVÁ, Lenka, 2004. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0877-4.
- [26] TOMÁNEK, Pavol, 2012. Nové podoby rodiny. Lifelong Learning: Celoživotní vzdělávání [online] 2(3), 44-63 Dostupné z: <https://adoc.pub/lifelong-learning-celozivotni-vzdlavani5e2a0008df87faa39dd9049c0f33fd3236036.html>.
- [27] TOMEŠ, Igor, 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-680-3.
- [28] VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ, 2021. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.
- [29] When Paid Work Invades the Family: Single Mothers in the COVID-19 Pandemic | Journal of Family Issues;: 0192513X20961420, 2020. | Sage . 301 Moved Permanently [online]. Dostupné z: <https://pesquisa.bvsalud.org/global-literature-on-novel-coronavirus-2019-ncov/resource/pt/covidwho-844258>.
- [30] Žena.cz: Koronavirus a samoživitelky: Dlužím čtyři nájemné a nezaplátím školní potřeby – Klub svobodných matek. *Klub svobodných matek – pomoc rodičům samoživitelům a jejich dětem* [online]. Copyright © mStranka.cz [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: https://www.klubsvobodnychmatek.cz/zena-cz-koronavirus-a-samozivitelky-dluzim-ctyri-najemne-a-nezaplatim-skolni-potreby/A_964.

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1 – Data o samoživitelích</i>	30
<i>Tabulka 2 – Seskupování témat</i>	33
<i>Tabulka 3 – Ukázka nadřazených témat a podtémat</i>	33
<i>Tabulka 4 – Nadřazená témata, témata a podtémata</i>	34

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Kostra rozhovoru

Příloha P II: Ukázka rozhovoru

Příloha P III: Přepis rozhovoru

PŘÍLOHA P I: KOSTRA ROZHOVORU

Pamatujete si, jaké byly Vaše první myšlenky, když se začalo mluvit o tom, že by to mohla být celosvětová pandemie?

- Můžete mi popsat, jak jste se cítil/a?

- Co jste řešil/a jako první?

Ještě bych se chtěl zeptat, jaké bylo Vaše zaměstnání během roku 2020 a 2021?

- Změnil/a jste během pandemie zaměstnání?

- Pokud pracujete z kanceláře, mohl/a jste být na home-office? Jak to fungovalo?

-Jak probíhal Váš pracovní den?

Jak staré byly Vaše děti během pandemie?

- Pokud byly malé: Jak jste jim vysvětlil/a to, co se dělo?

- Bylo pro Vás těžké o tom s dětmi mluvit?

Můžete mi popsat, jak jste řešil/a hlídání dětí během Vaší pracovní doby?

- Pomáhala Vám rodina, přátelé nebo jste si pomáhali např. s rodiči dětí spolužáků?

- Nechával/a jste děti u rodiny/přátel/rodin spolužáků povícero dnů, např. i přes noc, kvůli strachu z nákazy?

Co Vám během pandemie činilo největší problémy?

- Můžete mi popsat, co Váš život ovlivnilo nejvíce?

- (Pokud to byly peníze, tak: Pomohla Vám nějak rodina? Zvážil/a jste pomoc např. od Potravinové banky nebo od nějaké neziskové organizace? / Pokud to bylo vzdělání dítěte, tak: Přišlo Vám, že během pandemie byly Vaše děti více zahlcené úkoly a že měly náročnější školu?)

Jak náročné pro Vás bylo zároveň pracovat, pomáhat dítěti se školou a sledovat změny v pandemických nařízeních, které se často měnily i několikrát denně?

-Jakým způsobem jste získával oficiální informace?

Pandemie nám všem omezila kontakty s rodinou, s přáteli i v práci, často se komunikace omezila jen na sociální sítě, možná videohovory. Jak jste sebe a své děti udržoval/a v dobré náladě?

- Začali jste s dětmi během pandemie spolu více komunikovat? Ovlivnilo to nějak Váš vztah?

- Snažil/a jste se při vši té vytíženosti dbát více na svoji psychickou pohodu? Např. Začal/a jste zkoušet nějaké nové hobby, více číst (někteří lidé si například pořídili mazlíčky)?

Ovlivnila pandemie Váš život nějakým způsobem, který stále pocítujete?

-V čem Váš život pandemie ovlivnila nejvíce?

- Dokázal/a byste říct něco pozitivního, co se stalo díky pandemii?

PŘÍLOHA P. II UKÁZKA ROZHOVORU

Věk samoživitele během pandemie: 35

Věk dětí během pandemie: 8 a 10

1 JÁ: „Pamatujete si, jaké byly Vaše první myšlenky, když se začalo mluvit o tom, že by to mohla být celosvětová pandemie?“

R: Vy jste ještě mladý, tak si to nepamätujete, já už jsem zažil několik takových zpráv, tak jsem to nebral moc vážně, bo předtím z toho nic nikdy nebylo, viš? Můžu tykat?

5 JÁ: (Smích) Ano, klidně.

R: No, tak viš co, to takových věcech se už kolikrát mluvilo, ale nikdy z toho nic nebylo, akorát z minulosti to známe, takže jsem to fakt ze začátku neřešil, bo mi to nepřišlo reálné!

JÁ: A v moment, kdy teda Světová zdravotnická organizace prohlásila, že šíření se nedá zastavit, a vyhlásila epidemii, jsi cítil co?

10 R: Viš jak, přišlo mi to nereálné naprosto, když se něco někde šířilo, tak to bylo nikdy netydy, spíš Afrika, viš jak, oni tam nemají tak dostupné doktory jak my. Úplně jiný svět. Takže jsem byl překvapený a když se pak vlastně zavřely školy, tak mi teprve začalo docházet, že to fakt bude pravda.

JÁ: Co jsi teda řešil jako první?

15 R: No musel jsem děckám najít hlídání, viš jak, kluci v tu dobu měli 8 a 10, to ještě nemohli zůstat půl dne sami doma a já sice můžu pracovat z domu, ale ne každý den a nemohl jsem zároveň makat a zároveň pomáhat jim dvěma dělat školu, takže jsem hledal hlídání.

JÁ: Ty teda říkáš, že můžeš částečně pracovat z domu. Děláš furt stejnou práci?

R: Jo, já už jsem tam přes 10 roků a nehodlám odcházet.

20 JÁ: A co teda máš za práci?

R: Jako chceš vědět aj firmu?

JÁ: Ne, stačí pozice.

R: Jo, tak já dělám senior IT manažera v jedné firmě, takže můžu pracovat z domu, ale na tom začátku jsme ještě chodili normálně do práce, akorát jsme omezili meetingy, ty jsme měli přes Zoom, to tak bylo vlastně až do začátku října, pak se ten covid začal šířit hodně, tak už jsme byli vlastně full-time na home-office.

JÁ: Ty jsi říkal věk synů, ale úplně nevím, jestli jsem to zachytil dobře, měli 8 a 10, když to začalo, že?

R: Jo, 8 a 10 no, oni jsou oba na začátku roku, takže tak no.

30 JÁ: To jsou ještě celkem malé děti, aby plně chápali, co se děje. Jak jsi jim to vysvětlil?

R: No, viš jak, ono to nebylo tak těžké jim vysvětlit, že teď budeme muset být hodně doma, protože se šíří něco jako nebezpečná chřipka, horší byla ta panika a strach, když třeba od kamarádů nebo spolužáků předtím slyšeli, že všichni umřeme, že to už určitě mají všichni na světě. A ti to slyšeli od rodičů, viš co, jak to ti rodiče mohli vypustit z huby před nima? To

35 nepřemýšlí, vždyť děcka na to nemají hlavu. Ale teda normálně jsem jim vysvětlil, že budeme doma, že budou mít teď školu na počítačích, snažil jsem se je tím neotravovat moc, jen základní informace prostě.

Já: A bylo pro tebe těžké o tom s nima mluvit, když jsi viděl, že se bojí?

40 R: Těžké? No já nevím, jestli těžké, ale prostě spíš jsem byl nasraný na ostatní rodiče, co to říkají před těma děckama.

Já: Ty jsi teda říkal, že jsi ze začátku jsi ještě musel chodit do práce, až později vám to změnili. Tak jak jsi řešil hlídání kluků během pracovní doby?

45 R: No, prvně dojela mamka, ona je v důchodu, víš co, tak byla ráda, že může nějak pomoci, já mám v baráku místa volného dost, tak u nás byla, když se ty školy zavřely. To bylo ze začátku teda taky peklo, protože jsem musel učit ju, jak zapnout ty programy na počítači, to bylo něco, ti řeknu, no našťestí se to kluci naučili rychle, tak ona jen hlídala, aby u toho seděli a nedělali jiné věci, takže já jsem to měl vyřešené takhle.

Já: Takže ze začátku pomáhala klukům babička, a pak na podzim jsi na to byl už sám, nebo znovu dojela?

50 R: No to ne, já mám hodně práce, takže pak jsem se domluvil s neteří, ona měla taky on-line výuku, chodí sem na UTB, takže mi pomáhala ona a byl u nás aj její kluk, takže mi pomáhali oni s nima. Já jsem byl rád, víš co, já jsem sice byl doma, ale musel jsem se věnovat svojí práci, takže jsem byl radši za to, že utratím víc potravin, než že bych od práce lítal k jednomu a k druhému.

55 Já: A nechával jsi kluky někdy i u rodiny nebo třeba jste si pomáhali s rodiči jejich spolužáků?

R: Párkrát, ale to by se dalo napočítat na prstech ruk, protože to bylo v tu dobu náročné na zařizování a furt měli všichni strach z nakažení, takže to bylo fakt jen v nutných případech, kdy nikdo z rodiny nemohl.

60 Já: Dobře. Co Ti během pandemie činilo největší problémy?

R: Já nemyslím, že bych měl nějaké velké problémy, nejhorší bylo udržet kluky zabavené, aby nezačali vymýšlet nějaké capiny. Takže jsme chodili hodně na výlety, když na to bylo počasí, deskovky jsme nakoupili, psko jsem jim koupil s dvěma ovladači, víš co, já jsem to měl taky jako malý, nebyli na tom furt a občas jsme od nich potřebovali taky klid. Ten od neteře si na tom s nima zapařil taky, když už z nich byli unavení, víš co.

Já: Odkud jsi čerpal informace ohledně pandemie a covidových nařízení?

70 R: Tak hlavně z televize, že, protože na netu se už předtím šířily kdejake koko... capiny, tak jsem radši spoléhal na televizi. Pak mi mladý od neteře ještě poslal toho Feriho, ten to měl dobře udělaný, tak toho jsem sledoval. Protože, to ti řeknu, co mi občas chodilo do mailů, tomu by člověk nevěřil. To nedávalo ani smysl, to byly takový slátaniny různých věcí, já to nepochopím, jak tomu někdo mohl věřit. (Povzdech)

Já: Ta pandemie nám především všem omezila kontakty se všemi blízkými, také v práci nebo ve škole, komunikace se omezila převážně na sociální sítě a na videohovory. Jak jste se udržovali v dobré náladě?

75 R: Jo, tak to je jednoduché, jak jsem říkal, snažil jsem se, aby kluci furt něco dělali, snažili jsme se chodit ven a tak. Já jsem si dal občas večer s mladýma panáka, když u nás byli, protože občas toho bylo moc, víš co, když ses dočetl, kolik lidí umřelo, nebo někdo ti řekl, že mu někdo umřel, tak co chceš dělat? *hlavně aktivně* *selfcare* *to to vřede*

Já: Naprosto rozumím. Myslíš, že díky pandemii máš s kluky lepší vztah?

80 R: Rozhodně to náš vztah utužilo, bez toho bychom spolu tolik času nestrávili. *Lepší vztahy*

Já: Snažil ses při té vytíženosti dbát víc na svoji psychickou pohodu? Někdo začal třeba nové hobby, více číst, nebo si někdo pořídil mazlíčka.

R: No to ani nezmiňuj, neteř si sem občas dovedla psa jejich a od té doby furt kluci říkají, že chtěou psa.

85 Já: (Smích) Takže psa teda vyloučím. Něco jiného?

R: Asi ne, já jsem se necítil nějak špatně. *Zvláštní nato*

Já: Ovlivnila pandemie tvůj život nějakým způsobem, který stále pociťujete? Nebo myslíš, že bys našel něco pozitivního?

90 R: Tak určitě to utužilo ten vztah s kluky, to jednoznačně, a taky s neteří a s jejím. Jinak si myslím, že to nijak zásadně můj život neovlivnilo. *Lepší vztahy v rámci*

PŘÍLOHA P III.: PŘEPIS ROZHOVORU

Věk samoživitelky během pandemie: 36

Věk dětí během pandemie: 8 a 13

Pamatujete si, jaké byly Vaše první myšlenky, když se začalo mluvit o tom, že by to mohla být celosvětová pandemie?

Ano, poprvé jsem o tom slyšela ve zprávách, že se to objevilo v Číně, to mě nechávalo klidnou, protože to bylo daleko a myslela jsem si, že se to sem nedostane. Později jak rostla čísla nakažených a přibývaly země ve kterých se to objevilo začala jsem se trochu bát.

Jak jste se cítil/a?

No měla jsem z toho strach, protože jsem moc nevěděla o co jde a ani kde se to pořádně vzalo. Jen mě děsily ty přibývající čísla, a to že se to blíží i k nám do Česka.

Co jste řešil/a jako první?

Když to vypuklo, řešila jsem asi jako všichni ostatní, kde seženu dezinfekci a respirátor, pro sebe i pro děti.

Ještě bych se chtěl zeptat, jaké bylo Vaše zaměstnání během roku 2020 a 2021?

Pracovala jsem jako asistentka ředitele ve firmě na výrobu kartonových krabic.

Měnil/a jste během pandemie zaměstnání?

Neměnila.

Pokud pracuje z kanceláře, mohl/a být na home-office?

Ano v období pandemie jsem mohla pracovat z domu. Akorát občas jsem musela zaběhnout do práce vyřešit neodkladné věci s vedením. Ale většinu jsem si mohla podělat z domova.

Jak staré byly Vaše děti během pandemie?

Mladší měla 8 let a starší 13.

Pokud byly malé: Jak jste jim vysvětlil/a to, co se dělo?

Starší dcera už věděla, o co jde, měla informace ze školy a taky z internetu a s tou mladší jsme si o tom spolu povídaly, snažila jsem se jí vysvětlit, že to není nic tak vážného a uklidnit ji, aby se nebála.

Bylo pro Vás těžké o tom s dětmi mluvit?

Nijak zvlášť ne.

Jak jste řešil/a hlídání dětí ve Vaší pracovní době?

Tím, že jsem mohla vykonávat práci formou home-office, nemusela jsem řešit hlídání. A ve dnech, kdy jsem si musela odběhnout do práce na jednání pohlídal holky bývalý manžel nebo moje mamka.

Pomáhala Vám rodina, přátelé nebo jste si pomáhali např. s rodiči dětí spolužáků?

Pomáhali jsme si s bývalým manželem, občas měl holky u sebe on a taky mi hodně pomáhali moji rodiče.

Nechával/a jste děti u rodiny/přátel/rodin spolužáků povícero dnů, např. i přes noc, kvůli strachu z nákazy?

Ne to ne, byly jsme spolu doma, akorát o víkendech jezdily k bývalému manželovi, ale to i před pandemií. COVID jsme měli u nás doma všichni, já i obě dcery jsme byly pozitivní, ale průběh nebyl nijak závažný, takže jsme to v pohodě zvládly.

Co Vám během pandemie činilo největší problémy?

Tak byla to velká změna, protože jsem byla zvyklá každé ráno vypravit holky do školy a jít do práce, a to se najednou změnilo v tom, že jsme všechny tři zůstaly doma. Bylo hodně náročné skloubit svoji práci z domu a zároveň dohlížet na výuku mladší dcery. Musela jsem taky zajistit třetí notebook, aby každá z dcer měla svůj a nemuseli si ho půjčovat jako předtím. Co se týče financí, neměla jsem nějaké výrazné problémy, protože jsem během pandemie normálně pracovala, celá naše firma fungovala, dělníci chodili do práce a my jsme pracovali většinou z domova. Jediný výraznější zásah do rozpočtu bylo pořízení nového notebooku pro dceru, ale to jsme si rozdělili na půl s bývalým manželem, protože to v té situaci bylo nezbytné.

Zvážil/a jste pomoc např. od Potravinové banky nebo od nějaké neziskové organizace?

Využila jsem banku na roušky, kterou sjednal starosta naší vesnice na obecním úřadě a každý občan si mohl vyzvednout ručně šité roušky a lahvičky s dezinfekcí. Jinak jsem neziskové organizace nebo potravinové banky nijak nevyužívala. Akorát občas jsem si na sociálních sítích vyhledala nějaké příspěvky rodičů, kteří byli ve stejné situaci jako já, že měli doma děti na online výuce, a to mi hodně pomáhalo, přečíst si mnohdy dost vtipné příběhy rodičů

snažící se dohlížet na online výuku svých dětí. Ale to nevím, jestli se počítá do toho, na co se ptáte. (smích)

Jak náročné pro Vás bylo zároveň pracovat, pomáhat dítěti se školou a sledovat změny v pandemických nařízeních, které se často měnily i několikrát denně?

Bylo to hodně náročné, zejména to, že jsme byly pořád spolu doma a holky si dělaly školu, já v mezičase práci, snažila jsem se vařit a po tom všem ještě pomoci holkám se školou. A večer, když jsem úplně unavená zalehla k televizi ve zprávách a všude bylo vše jen o COVIDu, o tom, kolik lidí je v nemocnicích, kolik jich zemřelo. No bylo to hrozné období, jsem ráda, že je to za náma.

Používal/a jste oficiální vládní informační kanály, nebo jste informace získával/a odjinud?

Většinu informací jsem pochytila z televize, ale samozřejmě jsem si spoustu věcí ověřovala na internetu na seriózních webech. Občas jsem byla hodně překvapená z informací na sociálních sítích, které se mezi lidmi šířily a spousta mých známých jim věřila nebo je dokonce sdíleli.

Musel/a jste se často svým dětem opakovat, co smí a nesmí, na co si mají dávat pozor, když šly mimo domov?

Já sama jsem občas ve spěchu zapoměla roušku doma, takže v tomhle jsem nijak důsledná nebyla. Akorát vždycky při odchodu z domu jsem jim připomínala ať nezapomenou roušku a při návratu jsem apelovala na umytí rukou, ale to apeluji i teď, i když je COVID už za námi.

Pandemie nám všem omezila kontakty s rodinou, s přáteli i v práci, často se komunikace omezila jen na sociální sítě, možná videohovory. Jak jste sebe a své děti udržoval/a v dobré náladě?

Tak já jsem neustále komunikovala s kolegy z práce po telefonu, když jsme řešili pracovní záležitosti a co se týká mých přátel, také jsme si často volali a psali na sociálních sítích. S kamarádkami jsme si vytvořili skupinu, do které jsme si psaly příhody a dojmy z online výuky našich dětí, to bylo někdy tak šílené až nás to vlastně pobavilo. Takže tak jsem se nějak udržovala v dobré náladě a co se týče holek, snažila jsem se doma vymýšlet nějakou zábavu. Starší dcera od bývalého manžela dostala k narozeninám xbox, takže i na tom jsme se doma hodně bavily.

Začali jste s dětmi během pandemie spolu více komunikovat? Ovlivnilo to nějak Váš vztah?

Ano, tím že jsem byla s nimi každý den doma, donutilo nás to více spolu mluvit, ptala jsem na spolužáky, které jsem zaslechla během hovoru, na paní učitelky. Holky byly sdílnější, vždycky když mluvil nějaký spolužák a šlo to slyšet, vždycky mi o něm něco řekli. Bylo to intenzivnější, než když mi vyprávěli zážitky ze školy, cítila jsem se více součástí celého toho dění, jestli mi rozumíte.

Snažil/a jste se při vši té vytíženosti dbát více na svoji psychickou pohodu? Např. začal/a jste zkoušet nějaké nové hobby, více číst, někteří lidé si pořídili mazlíčky.

Občas jsem si nalila skleničku dobrého vína u telefonátu s kamarádkou a probrali jsme vše co nás trápilo. Co se týče nějakých činností, začala jsem více vařit a zhlédla jsem v pečení.

Ovlivnila pandemie Váš život nějakým způsobem, který stále pocítujete?

Řekla bych, že si více vážím toho, že si můžu zajít na kávu, do kina, do divadla a volně se sejit s přáteli. To jsem dříve brala jako samozřejmost a po tom co to vše zavřeli, už si toho více vážím.

Dokázal/a byste říct něco pozitivního, co se stalo díky pandemii?

To je velice těžká otázka, asi to že jsem si prohloubila vztah s dcerami a naučila jsem se péct.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IPA	Interpretativní fenomenologická analýza
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
P	Příloha
s.	Strana